

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická
Katedra právních dějin

Diplomová práce

Vysídlování obyvatel ze Sudet po roce 1938

Zpracovala: Helena Perneroá
Konzultant: Prof. JUDr. PhDr. Karolina Adamová, DSc.

Plzeň 2013

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci „Vysídlování obyvatel ze Sudet po roce 1938“ vypracovala samostatně a všechny použité prameny byly řádně citovány.“

V Plzni dne 28. března 2013

.....

Poděkování

Děkuji prof. JUDr. PhDr. Karolině Adamové, DSc., konzultantce mé diplomové práce za její odborné vedení při zpracování této diplomové práce a za její cenné rady a připomínky.

Tuto diplomovou práci věnuji svým rodičům.

Obsah

1. Úvod	1
2. Pojem Sudety a jejich historický vývoj do roku 1945.....	3
2.1. Sudety.....	3
2.1.1. Správní členění župy Sudety	4
2.2. Historický vývoj.....	5
2.2.1. Založení ČSR	5
2.2.2. Počešťování Sudet.....	7
2.2.3. Cesta k Mnichovské dohodě.....	8
2.2.3.1. Následky přijetí Mnichovské dohody.....	12
2.2.3.2. Dnešní pohled na Mnichovskou dohodu	14
2.2.4. Protektorát Čechy a Morava.....	16
2.2.5. Česká otázka a nacistické plány na její řešení.....	20
2.2.6. Situace po 2. světové válce.....	22
3. Blíže k samotnému vysídlování obyvatel ze Sudet.....	24
3.1. Češi a Němci	24
3.2. „Státní nespolehlivost“	26
3.3. Vysídlování obyvatel ze Sudet.....	26
3.3.1. Divoká fáze odsunu	29
3.3.2. Masakr v Ústí nad Labem	33
3.3.3. Postupimská konference.....	34
3.3.4. Organizovaný odsun.....	35
3.4. Tábory v českých zemích.....	36
3.5. Aktuálně k vysídlování Němců ze Sudet	38
3.5.1. Výstava „Umění zabíjet“	40
4. Zmizelé Sudety.....	42
4.1. Benešovy dekrety	42
4.2. Pojednání o Sudetech po vysídlení obyvatel.....	44
5. Závěr.....	47
Resumé	50
Prameny.....	52

1. ÚVOD

Téma této diplomové práce jsem si vybrala mimo jiné proto, že mě vždycky novodobé dějiny zajímaly. Při mém studiu na Fakultě právnické na ZČU mě již v 1. ročníku zaujaly přednášky z předmětu České a československé právní dějiny. Také si myslím, že každý právník by měl mít historický přehled jakožto vysokoškolsky vzdělaný člověk. Téma této diplomové práce mi bylo sympatické již od prvního okamžiku, kdy Katedra právních dějin zveřejnila témata diplomových prací na rok 2012/13. Téma vysídlování obyvatel ze Sudet po roce 1938 je stále aktuální. Tímto tématem se zabývalo, zabývá a jistě i do budoucna bude zabývat mnoho odborníků, historiků a médií.

V této diplomové práci se budu věnovat problematice vysídlování území Sudet. V souvislosti s rolí prezidenta Edvarda Beneše se toto téma v současnosti stalo znovu velmi diskutovaným a aktuálním. Všechny mediální korporace v České republice, bez rozdílu cílové skupiny v kontextu první přímé prezidentské volby, toto téma skloňovaly ve všech pádech. Snažila jsem se pracovat nejen s dostupnou literaturou na toto téma, historickými časopisy, ale také jsem se snažila propojovat historické události v tehdejší Československu s aktuálním děním. Čerpala jsem tedy inspiraci k psaní této diplomové práce i z proběhnuvší výstavy „Umění zabíjet“ v Národní technické knihovně v pražských Dejvicích, která nám na vlastní oči přibližuje krutosti, které páchali Češi na Němcích při divokém odsunu v roce 1945. Také se zabývám i aktuálními událostmi, které mají spojitost s proběhnuvšími odsuny. Mám na mysli například zmínku o výroku prezidentského kandidáta Karla Schwarzenberga při nedávném prezidentském souboji, který jistě stojí za bližší rozbor nebo také návštěvu premiéra Petra Nečase v Bavorsku v únoru letošního roku, kde mimo jiné zopakoval, že Česká republika lituje křivd z vysídlení Němců. Můžeme se tedy dnes a denně přesvědčovat, že tato otázka je stále velice aktuální a média se jí tak stále v menší či větší intenzitě věnují a že tato otázka stále vyvolává u mnohých lidí různorodé emoce.

Tato diplomová práce obsahuje standardně úvod, tři dílčí kapitoly a závěr. V následující druhé kapitole přibližuji více samotný pojem Sudety a také se dotýkám historického vývoje v našich zemích a především v pohraničí do roku

1945. Jsou zde představeny nejdůležitější historické momenty, které předcházely samotnému vysídlování obyvatel ze Sudet. Velmi důležitou kapitolu zde tvoří právě Mnichovská dohoda, jenž je bezesporu velkým historickým mezníkem.

Třetí důležitou kapitolou této práce je problematika vysídlování obyvatel ze Sudet, což je samozřejmě, jak už z názvu vyplývá, stěžejním tématem této práce. V této kapitole se dozvíme, co předcházelo myšlence odsunu, jaké druhy odsunů proběhly, jakým způsobem tyto odsuny probíhaly atd.

Čtvrtá kapitola je nazvaná Zmizelé Sudety. Zde se tedy zaměřuji především na Benešovy dekrety a jejich dosah do dnešní doby, na podobu Sudet po vysídlení jejich obyvatel, která je bezesporu zajímavou částí, protože lidé, kteří bývalé Sudety neobývají nebo se zde ani nikdy nebyli podívat, si těžko mohou představit, jak tyto pohraniční oblasti po válce vypadaly a jak vypadají dodnes.

Tato diplomová práce je psána komparativní metodou, nevyhnula se samozřejmě ani popisným pasážím, jelikož jde o téma spadající do právních dějin. Popisné pasáže se snažím průběžně prokládat dobovými výroky, které v práci samozřejmě řádně cituji. Myslím si, že tyto výroky dobových osobností nám tak pomáhají lépe pochopit danou proběhnuvší situaci a přispívají k tomu, abychom k dané věci mohli tím spíše zaujmout nějaký postoj a učinit si tak na danou věc vlastní názor.

2. POJEM SUDETY A JEJICH HISTORICKÝ VÝVOJ DO ROKU 1945

2.1 Sudety

Slovo Sudety pochází pravděpodobně z keltštiny a znamená „les kanců“ či „les divokých svíní“. Základem slova je sud = kanec, příponou je - éta = les. První známé pojmenování nalézáme v díle Geografie alexandrijského astronoma a geografa Claudia Ptolemaia. Ten v letech 161 – 178 n.l. zpracoval schématický přehled tehdejšího světa a v kapitole nazvané „O poloze veliké Germanie“ zmínil i naše zemi, nazývá ji zde Boemií. Na mapě pohoří českých zemích se pak mj. objevuje Sudeta Ore (Sudetské pohoří), které se táhne od západu na východ, zahrnující Krušné hory, Smrčiny, Lužické a Jizerské hory. Po třicetileté válce přichází do pohraničí tehdejších Čech, Moravy a Slezska velké masy Němců. Dochází tak k poněmčování českých sídel, tento proces je podpořen i novými zákony Rakouska-Uherska, které ani zdaleka nebyly nakloněny českému národu.¹

Pojem Sudety (něm. Sudeten) se začíná objevovat po založení ČSR v roce 1918. Masarykův slovník naučný označuje Sudety takto: „**Sudety**, něm. *Sudeten*, nejvyš. a nejvýznačnější část Čes.-něm. vysočiny, z části v Něm. (Prus. Slez), ale hlavně v čes. zemích.“² Českým názvem je české pohraničí. Dnes je již slovo pohraničí pouhým neutrálním slovem, kterým rozumíme jakousi okrajovou oblast, která leží při hranici dané země. „V politickém smyslu se jako Sudety začaly označovat všechny většinou německy osídlené části českých zemí.“³

Tímto termínem se tedy dříve odlišovalo pohraniční území Čech, Moravy a tehdejšího rakouského Slezska, kde převažovalo německé obyvatelstvo - sudetští Němci, od území, které obývali ve většině Češi. Pro Čechy bylo území Sudet vždy nedílnou součástí českých zemí navzdory výraznému německému osídlení. Ottův slovník naučný definuje Sudety takto: „**Sudety** jest hromadný název pro horstvo táhnoucí se po severovýchodním okraji české massy od zlomu Labského až k bráně Moravské, hornímu toku Odry.“⁴

---

¹ Sudety. [online]. [cit. 12. 1. 2013]. Dostupné z: <<http://www.edejiny.cz/sudety/>>

² Masarykův slovník naučný. Díl VI. Praha: Československý kompas. 1932, s. 1031-1032

³ MATĚJKA, O. Vysídlení Němců z Československa. [online]. [cit. 25. 2. 2013]. Dostupné z: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/vysidleni-nemcu-z-ceskoslovenska/>>

⁴ Ottův slovník naučný. Díl dvacátýčtvrtý Staroženské – Šyl. Praha: Sdružení pro Ottův slovník naučný Paseka/Argo. 2001, s. 331

2.1.1 Správní členění župy Sudety

Vůdcovský princip, který nahradil samosprávu, byl zakotven v zákoně o výstavbě Říšské župy Sudety ze dne 25. března 1939, jenž vstoupil v platnost dne 15. dubna 1939. Dle tohoto zákona byl správní útvar Říšská župa Sudety dále rozdělen do tří vládních obvodů. Každý tento obvod pak měl svého vládního prezidenta. Těmito obvody byl Cheb se sídlem v Karlových Varech, Opava a Ústí nad Labem. Obvody se dělily dále na venkovské okresy, řízené úřady landrátů a městské okresy. Největším městem byl bezesporu Liberec⁵, který měl skoro 70 000 obyvatel.⁶ V čele NSDAP na sudetském území byl K. H. Frank. Sídlo tohoto župního vedoucího bylo právě v Liberci.

„Územně správní členění župy i jejich částí bylo po předchozím přechodném období určeno až po likvidaci zbytku Československa zákony z března a dubna roku 1939, zejména zákonem o členění sudetoněmeckých území z 25. března 1939 s platností k 1. dubnu.“⁷

Vládní obvod Ústí nad Labem byl nejdůležitějším místem celé sudetské župy. Dá se považovat za jakýsi středobod sudetské župy. Byl zde soustředěn průmysl, žilo tady nejvíce německého obyvatelstva.⁸ Naproti tomu vládní obvod Opava byl relativně samostatným územím a to jak ve vztahu k říšské župě Sudety, tak i k dalším odtrženým územím v českém pohraničí. *„Opavský vládní obvod zahrnoval celou nacisty okupovanou část severní Moravy a Slezska, sice kromě Hlučínska, které bylo připojeno bezprostředně k Německu, ale včetně tzv. Hřebečska kolem Svitav až k Litomyšli a severovýchodního cípu Čech v oblasti Orlických hor. Zde byl tento obvod v prostoru Náchoda českým a později protektorátním územím zcela oddělen od ostatního území župy v severních a západních Čechách.“⁹* V opavském vládním obvodu po připojení k Německu zůstala bezesporu nejpočetnější česká menšina v rámci celého českého pohraničí.

---

⁵ Německy Reichenberg

⁶ GEBHART, J. KUKLÍK, J. Druhá republika 1938-1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě. Praha a Litomyšl: Paseka. 2004, s. 30-31

⁷ RADVANSKÝ, Z. Historie okupovaného pohraničí 1938-1945. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně. 1998, s. 29

⁸ RADVANSKÝ, Z. Historie okupovaného pohraničí 1938-1945. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně. 1998, s. 36

⁹ Tamtéž, s. 7

2.2 Historický vývoj

2.2.1 Založení ČSR

Prezident Masaryk uvažoval při vytváření hranic budoucího Československa i o připojení Lužice a Kladska, jelikož kdysi bývaly nedílnou součástí našeho českého státu. Uvažovalo se dokonce i o transferu obyvatelstva. Nová československá republika měla zájem na oslabení německé menšiny. Šlo o snížení podílu německého etnika v poměru k celkovému počtu obyvatelstva. K transferům však nikdy reálně nedošlo. Antisemitismus¹⁰ se držel v mezích, ačkoliv se očekávaly bouřlivé útoky v souvislosti s pádem monarchie. Výjimku však tvoří hilsneriáda¹¹, jenž se bohužel stala největším propuknutím antisemitismu na českém území v 19. století.

29. říjen 1918 je dnem, kdy shromáždění německých poslanců z Předlitavska vyhlásilo samostatnou provincii Deutschösterreich (Německé Rakousko). Němci na českém území měli odmítavý postoj k otázce začlenění do právě vznikajícího Československa a „*předpokládali, že zůstanou součástí Rakouska, které se připojí k Německu.*“¹² Zanedlouho tak němečtí poslanci z českých zemí vyhlašují Deutschböhmen (severočeské pohraničí), Sudetenland (část Orlických hor a severní Moravy), Deutschsüdmähren (jižní Morava) a Böhmerwaldgau (jihozápadní Čechy), které se měly stát autonomními provinciemi Deutschösterreich.¹³

Za hlavní zdroj legislativní úpravy problematiky ochrany národnostních menšin v Československu považujeme mezinárodní smlouvu, kterou uzavřely mocnosti a Československo v Saint-Germain-en-Laye.¹⁴ Saint-Germainská smlouva o ochraně menšin z 10. září 1919 ve svém článku 8 uvádí, že

---

¹⁰ Náboženská, národnostní a rasová nesnášenlivost, která se projevovala nenávisť vůči Židům

¹¹ Označení pro procesy s Židem Leopoldem Hilsnerem, který byl obviněn z vraždy Anežky Hružové a dále označení pro celospolečenskou diskuzi s procesy spjatou

¹² PETRÁŠ, R. Menšiny v meziválečném Československu. Právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana. Praha. 2009, s. 167

¹³ MAKRLÍK, V. Češi a Němci. Studie proveditelnosti společných dějin a budoucnosti. Praha: Ideál. 2009, s. 258

¹⁴ TÓTH, A. STEHLÍK, M. NOVOTNÝ, L. Národnostní menšiny v ústavněprávním rámci první Československé republiky (1918-1938). Historický obzor. Ročník 22 11/12 2001, s. 260

„S příslušníky československými, náležejícími k menšinám národnostním, náboženským neb jazykovým, bude po právu a ve skutečnosti za stejných záruk zacházeno stejně jako s ostatními příslušníky československými. [...]“¹⁵

Je záhodno také vysvětlit, co se v tehdejší Československé republice považovalo za menšinu. Emanuel Rádl menšinu ve své knize Válka Čechů s Němci definoval takto: „V československé republice se rozumí menšinou za jistých okolností, zákonem vymezených, národnost česká a slovenská, jež v oblasti, vymezené takovým způsobem, aby jejich příslušníků bylo co nejméně, má aspoň 20 % obyvatelstva, zjištěného při posledním sčítání lidu.“¹⁶

Chtěla bych tak také na tomto místě upozornit na častou chybu, na kterou upozorňuje ve své práci Zdeněk Radvanovský. Často se totiž objevuje ta chyba, že Říšská župa Sudety je zaměňována s celým rozsahem území, které bylo zabráno. Do tohoto celkového rozsahu spadají jižní Čechy, jižní Morava, Těšínsko a Hlučínsko.¹⁷

Podle prvního československého **sčítání lidu z roku 1921**¹⁸, jehož definitivní výsledky byly zveřejněny teprve v roce 1927, dělilo se veškeré obyvatelstvo na jednotlivé národnosti takto:

Češi.....	6 843 343	50,2 %
Němci	3 218 005	23,6 %
Slováci	1 976 320	14,6 %
Maďaři.....	761 823	5,6 %
Ukrajinci (Rusíni).....	477 430	3,5 %
Židé.....	190 857	1,4 %
Poláci.....	110 138	0,8 %
Ostatní	36 257	0,3 %

Ozývají se však hlasy, že sčítání probíhalo násilným způsobem, což by znamenalo, že Němců a Maďarů v té době bylo víc, ale mnohdy bylo nejrůznějšími prostředky převedeno na češtví.¹⁹

¹⁵ NĚMEČEK, J. a kol. Cesta k dekretům a odsunu Němců. 1.vydání. Praha: Littera Bohemica, s.r.o. ve spolupráci s Baronet, a.s. 2002, s. 109

¹⁶ RÁDL, E. Válka Čechů s Němci. 2. vydání. Praha: Melantrich. 1993, s. 247

¹⁷ RADVANOVSKÝ, Z. Historie okupovaného pohraničí 1938-1945. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně. 1998, s. 171

¹⁸ PESCHKA, O. Jak to bylo doopravdy mezi Čechy a Němci. 1. vydání. Ústí nad Labem: Paprsky, 2011, s. 16

Dále bych ráda zmínila taktéž **volební výsledky z roku 1925²⁰**, z nichž je patrné, že Němců voličů je v procentuálním poměru více než počet Němců, kteří se přihlásili k německé národnosti. Ze 300 poslaneckých mandátů připadlo na

Čechy a Slováky.....	204 tj.	60,0 %
Němce.....	73 tj.	24,3 %
Maďary.....	13 tj.	4,3 %
Rusíny.....	8 tj.	2,7 %
Poláky.....	2 tj.	0,6 %

2.2.2 Počešťování Sudet

Cílem vlády od počátku Československa byla snaha o počeštění a asimilaci sudetských Němců. V roce 1918 žilo na území Sudet přibližně 3 350 000 obyvatel (z toho 3 100 000 Němců a 250 000 Čechů). Po založení Československa se stěhuje čím dál více Čechů do Sudet na úkor Němců. Vláda jim slibuje nejrůznější výhody a na to Češi slyší. Sudetští Němci tak přichází skoro o 10% své vlasti. Němci a Rakušané mají dokonce v tomto období zákaz stěhování do Sudet. Československá vláda nařizuje jako úřední jazyk češtinu i v oblastech, kde je stoprocentní podíl německého obyvatelstva. Záhy je nařízena ve školách výuka češtiny. U smíšených svazků je německý novomanžel dokonce přemlouván, aby přijal českou národnost.²¹

Rok 1929 je rokem vypuknutí velké hospodářské krize. V období velké hospodářské krize (1929-1933) je situace nejhorší právě v Sudetech. Velký podíl má na tom právě české přistěhovalectví, jelikož Češi dostávají práci na úkor Němců. Dne 30. ledna 1933 se dostává k moci Adolf Hitler. Říšský prezident Hindenburg jmenuje Hitlera říšským kancléřem. Hitler se v té době snaží vyvést Německo z hospodářské krize, a proto sudetští Němci čím dál víc touží po připojení Sudet k říši. V roce 1931 probíhá v Duchově demonstrace, při které jsou zastřeleni českými četníky čtyři muži. Československá vláda se snaží, aby ČSR působilo dojem idylické republiky, která nemá žádné národnostní problémy.

---

¹⁹ RÁDL, E. Válka Čechů s Němci. 2. vydání. Praha: Melantrich. 1993, s. 210

²⁰ RÁDL, E. Válka Čechů s Němci. 2. vydání. Praha: Melantrich. 1993, s. 210-211

²¹ PESCHKA, O. Jak to bylo doopravdy mezi Čechy a Němci. 1. vydání. Ústí nad Labem: Paprsky, 2011, s. 18-19

V této době zažívá rozmach Sudetoněmecká strana²², kterou v říjnu 1933 zakládá Konrad Henlein²³.

2.2.3 Cesta k Mnichovské dohodě

Adolf Hitler se od svého nástupu k moci nikdy netajil tím, že chce obnovit Velkoněmeckou říši. Dne 12. března 1938 je k nacistickému Německu připojeno Rakousko.²⁴ Anšlus Rakouska je výsledkem dlouhodobého tlaku Německa. Hitler má podporu u většiny sudetských Němců. 28. března 1938 přijíždí sudetský vůdce Konrad Henlein za Hitlerem do Berlína a projednávají zde svoji taktiku ohledně postupu v Československu.²⁵

Henlein vyhlašuje na sjezdu Sudetoněmecké strany v Karlových Varech 24. dubna 1938 karlovarský program. Tímto programem tak Sudetští Němci bombardují československou vládu národnostními požadavky, které by zemi proměnily ve federaci. Karlovarský program obsahoval těchto osm bodů²⁶:

- plnou rovnoprávnost Němců a Čechů v ČSR
- uznání německé menšiny za právnickou osobu k ochraně tohoto rovnoprávného postavení ve státě
- ohraničené německé území v ČSR a uznání jeho nedotknutelnosti
- vybudování samosprávy v německém sídelním území ve všech oblastech veřejného života, pokud jde o zájmy a záležitosti německé národní skupiny
- vytvoření zákonných ochranných opatření pro ty státní příslušníky, kteří žijí mimo uzavřené sídelní území svého národa
- odčinění hospodářských a politických křivd způsobeným Němcům od roku 1918, které Němcům vznikly v důsledku bezpráví
- v německém území budou pouze němečtí veřejní a státní zaměstnanci
- plná svoboda přiznání se k německému národu a německého světového názoru

Na tomto programu kromě zvýšených karlovarských požadavků zaznívají z úst SdP tyto názory: „*Jako utiskovaní se budeme cítit potud, pokud my Němci*

---

²² Sudetendeutsche Partei, zkrácené SdP, neformální označení henleinovci

²³ Sudetoněmecký politik, vůdce separatistického hnutí SdP

²⁴ Anschluss

²⁵ „Wir müssen also immer so fordern, dass wir nicht zufriedengestellt werden können“ = „Musíme tedy požadovat vždy tolik, abychom nemohli být nikdy uspokojeni.“

²⁶ SOVADINA, J. Karlovarské požadavky (23. – 24. 4. 1938). [online.]. [cit. 26. 2. 2013]. Dostupné z: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/karlovarske-pozadavky-23-24-4-1938/>>

*nebudeme smět dělat totéž co Češi. Všechno, co je dovoleno Čechům, musí být dovoleno také nám. Jedním slovem: Chceme pouze žít jako svobodní mezi svobodnými.*²⁷

Do Československa v srpnu 1938 přijíždí britský vyjednaváč lord Runciman, aby urovnal situaci. Jeho úkolem bylo zjistit skutečnou situaci v Sudetech. Runciman se setkává s prezidentem Benešem i s K. Henleinem a K. H. Frankem²⁸. Československá vláda s Benešem nakonec 5. září 1938 přijímá karlovarské požadavky. Souhlas vládě vyjadřují Runciman i vyjednaváči SdP. Runciman dochází k názoru, že soužití Němců a Čechů v Československu je nadále nemožné. Lord Runciman se k tomu vyjádřil takto: *„Dále jsem dospěl k názoru, že ty pohraniční okresy mezi Československem a Německem, kde sudetoněmecké obyvatelstvo tvoří významnou většinu, by měly okamžitě dostat právo na sebeurčení. Pokud bude nutné nějaké odstoupení území, a já myslím, že bude, mělo by být provedeno okamžitě a bez zdržování.*“²⁹

Dne 7. září 1938 dochází patrně k zinscenovanému incidentu v Ostravě, kdy je jeden ze sudetských poslanců zmlácen policistou při demonstraci. 12. září 1938 Hitler na sjezdu nacistů v Norimberku prohlašuje, že sudetské Němce bude bránit klidně silou a slovně tak útočí na Československo a prezidenta Beneše. Toto prohlášení vyvolá v Sudetech povstání³⁰. Ještě téže noci v pohraničí dochází k útokům henleinovců, kteří míří svůj hněv proti československým úřadům. Je zabito asi 110 Čechů. Toto povstání je následně potlačeno a v Sudetech je vyhlášeno stanné právo. V září 1938 také schvalují Adolf Hitler a Konrád Henlein vznik tzv. Sudetoněmeckého dobrovolnického sboru³¹. Stále častěji na manifestacích SdP zaznívají provolání: *„Jeden národ, jedna říše, jeden Vůdce!*“³²

Dne 15. září 1938 přijíždí Chamberlain za Hitlerem do Berchtesgadenu, jelikož se situace neustále vyostřuje. Hitlerovi se podaří Chamberlaina přesvědčit, že jsou Sudety údajně jeho poslední územní požadavek. Československo má poslední naději na pomoc v Sovětském svazu, pomoc však neproběhne, jelikož Sovětský svaz nemá s Československem společné hranice. Přesun Rudé armády

---

²⁷ Tamtéž

²⁸ Člen SdP, Obergruppenführer SS, později státní tajemník Úřadu říšského protektora

²⁹ [online]. [cit. 7. 2. 2013]. Dostupné z: <<http://www.fronta.cz/dokument/lord-runciman-zprava-z-21-zari-1938>>

³⁰ Označováno jako Sudetoněmecký puč

³¹ SFK – Sudetendeutsches Freikorps

³² ZIMMERMANN, V. Sudetští Němci v nacistickém státě: Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938-1945). Praha: Prostor ve spolupráci s ARGO. 2001, s. 51

do Československa by byl zdlouhavý a Československo by už patrně bylo obsazenou německou armádou.

Dne 19. září 1938 byly československému prezidentovi předány britské a francouzské ultimativní nóty, které „jsou přesvědčeny, že po posledních událostech bylo dosaženo bodu, kdy další setrvání oblastí převážně obývaných sudetským Německem v rámci hranic Československa nemůže být od nyníška fakticky prodlužováno, aniž by tím byly ohroženy zájmy samého Československa a zájmy evropského míru.“³³ ČSR dne 20. září 1938 posílá Velké Británii a Francii zápornou odpověď na výše zmíněné nóty.

Francie již v září 1938 ve své nótě prohlásila, že Československu nepomůže, pokud Československo nepostoupí Německu oblasti, ve kterých žije více než 50% německých obyvatel. Vojenská pomoc ze strany Sovětského svazu a Velké Británie by přišla v úvahu jedině, pokud by Francie vojensky vystoupila, jelikož tato jejich pomoc je podmíněna vojenským vystoupením Francie. Ta však nemohla účinně vystoupit na obranu Československa. Československo tedy nemůže britskou a francouzskou nótu ze dne 21. září 1938 odmítnout, jelikož by označovaná za hlavního viníka následného válečného konfliktu.³⁴ Dne 23. září 1938 Beneš vyhláší mobilizaci. Tento vstup státu do branné povinnosti (mobilizace) je vyhlášen vládní vyhláškou³⁵.

Jednání mocností je svoláno na 29. září 1938 do Mnichova. V tento osudný den se tu sejdou čtyři představitelé mocností - Hitler za Německo, Chamberlain za Anglii, Daladier za Francii a Mussolini za Itálii. Nastává jednání známé jako „o nás bez nás“, jelikož zástupci ČSR se jednání přímo neúčastní a musí čekat v předpokojí. Hitler slibuje, že mu budou Sudety stačit. Po půlnoci tedy Hitler, Chamberlain, Daladier a Mussolini podepisují Mnichovskou dohodu. Pro Beneše nastává dilema a to buď válčit bez spojenců a zachovat si čest národa nebo zachovat národ a přijmout dohodu. Vybírá si druhou možnost a dohodu přijímá bez právní výhrady.

„V souladu s článkem 7 Mnichovské dohody, která vládu nad pohraničními oblastmi Československa osídlenými německy hovořící většinou (Sudety) podstoupila nacistickému Německu, bylo dohodnuto, že signatáři smlouvy usnadní

---

³³ KRYSTLÍK, T. Zamčené dějiny. Praha: Alfa Nakladatelství. 2008, s. 111

³⁴ Tamtéž, s. 116

³⁵ Vyhláška vlády č. 183/1938 Sb. z. a n. ze dne 23. září 1938, o vstupu státu do branné pohotovosti (mobilizace)

„transfer obyvatelstva a vyjasní zásadní otázky, jež z řečeného transferu vyplývají“. Toto ustanovení řešilo osud desítek tisíc česky i německy hovořících (tudiž na základě etnické příslušnosti neselektovaných) československých občanů, kteří na podzim 1938 začali opouštět pohraničí, aby unikli před nastupující nacistickou vládou. Tento masivní pohyb lidí v kontextu dřívějšího zdokonalování ochrany uprchlíků iniciovaného v meziválečném období Společností národů způsobil, že se vláda Neville Chamberlaina ocitla v situaci, kdy byla k pomoci s jejich přesídlením právně zavázána.“³⁶

Přijetí Mnichovské dohody nelze nijak právně zachránit. Objevuje se sice pokus o záchranu na základě teorie o tzv. nouzovém státním právu, které nám říká, že státní orgán není povinen respektovat hranice svojí kompetence v případě, kdy jde o životní zájmy státu. Bohužel ani na tomto základě se nedá tento čin, jímž je přijetí Mnichovské dohody omluvit či právně zachránit. Prezident Beneš měl dostatek času na svolání mimořádného zasedání obou sněmoven Národního shromáždění. Mohlo tak dojít k projednání požadavků na odstoupení pohraničí jako naléhavou osnovu ve zkráceném řízení. Ačkoliv se zářijová krize před Mnichovem vyvíjela postupně, Beneš mimořádně zasedání nesvolal. Nedošlo tak tedy ke splnění podmínky nouze v právním smyslu. Edvard Beneš tak ve spolupachatelství s vládou stojí za státním převratem a tímto se dopustil velezrady. Je tu totiž možnost, že se Beneš na státní převrat náležitě dopředu a promyšleně připravoval. Tím by se vysvětloval fakt, proč nesvolal mimořádné zasedání Národního shromáždění v době, kdy byla republika v nejvyšším ohrožení.³⁷

Mnichovská dohoda umožnila příjezd německým jednotkám na československé území již po poledni 1. října 1938. V následujících dnech přešel hranice u Aše i samotný Hitler. Henleinovci svého Vůdce patřičně přivítali. Ten jim v Chebu mj. oznámil, že je čeká vše, co ostatní Němce v Říši. Henleinovci si se nechali omámit svým vítězstvím, dali průchod svoji nenávisti a začalo týrání, mlácení a střílení Čechů a německých antifašistů. V Karlových Varech uvítali Hitlera Henlein a K. H. Frank, který prohlásil, že české pohraničí za Hitlerovu

---

³⁶ BROWN, M. Je „transfer“ pouhým eufemismem pro etnickou čistku? [online]. [cit. 11. 2. 2013]. Dostupné z: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1807/je-transfer-pouhym-eufemismem-pro-etnickou-cistku>>

³⁷ PETRÁČEK, M. Edvard Beneš: president-velezrádce. [online]. [cit. 12. 2. 2013]. Dostupné z: <www.velezrada-1938.cz>

zemi a své soukmenovce za Führerovy lidi. Předal tím Hitlerovi i jejich budoucnost a ten ji také beze všeho přijal.³⁸ Dne 5. října 1938 prezident Beneš po přijetí Mnichovské dohody rezignuje z prezidentského úřadu.

2.2.3.1 Následky přijetí Mnichovské dohody

Na základě Mnichovské dohody tak byly k Reichu připojeny více než 3 miliony Němců, což můžeme chápat jako uplatnění jejich práva na národní sebeurčení. „*Diplomatické dění prvních devíti měsíců roku 1938 bylo ve znamení volání po právu na sebeurčení „více než desíti milionů Němců“ v Rakousku a Československu.*“³⁹ Toto dění pak bylo završeno Mnichovskou dohodou.

Přijetím Mnichovské dohody tedy dochází k právnímu i politickému převratu, je narušena československá ústavnost. Dochází tedy k porušení československé ústavy - zákon č. 121/1920 Sb. ze dne 29. února 1920. V ustanovení § 3 této ústavy stojí, že „*Území Československé republiky tvoří jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem*“⁴⁰. Československá vláda, jenž je zbavena podpory svých západních spojenců, tak ani neuvažuje o podpoře a pomoci ze strany Sovětského svazu a posléze mnichovský diktát přijímá v rozporu s československou ústavou.

„*Odtržení pohraničí znamenalo pro Československo ztrátu cca 29 615 km² území a 3 556 896 obyvatel a cca třetiny průmyslového potenciálu.*“⁴¹ Většina tohoto odtrženého území se nacházela v sudetské říšské župě (Sudetengau), jenž byla vzorovou župou (Mustergau) a hlavní říšskou župou.⁴²

Následným obsazením pohraničí a tam umístěných vojenských opevnění tak Československo přichází také o možnost se bránit další agresí. Na základě Mnichovské dohody se dále kromě Německa obohacuje též Polsko a na základě Vídeňské arbitráže také Maďarsko.⁴³

---

³⁸ KVAČEK, R. HEYDUK, M. Československý rok 1938. 2., rozš. a aktualiz. vydání. Praha: Polart. 2011, s. 155-156

³⁹ ČELOVSKÝ, B. Mnichovská dohoda 1938. 1. vydání. Šenov u Ostravy: nakladatelství Tilia. 1999, s. 386

⁴⁰ Zákon č. 121/1920 Sb. ze dne 29. února 1920

⁴¹ RADVANSKÝ, Z. Historie okupovaného pohraničí 1938-1945. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně. 1998, s. 25

⁴² Tamtéž, s. 25

⁴³ VESELÝ, Z. Dějiny českého státu v dokumentech. Praha: Victoria Publishing. 1994, s. 361

Po přijetí Mnichovské dohody byly vyhnány desetitisíce Čechů, českých a německých Židů a německých antifašistů. Dochází tedy k vysídlení velké části československého obyvatelstva ze Sudet. Češi v Sudetech neměli lehké živobytí, tragickým však byl především osud někdejších sudetských Židů, ačkoliv se tito Židé přihlásili k německé národnosti.⁴⁴ Po Mnichovu se totiž české obyvatelstvo ocitlo v pozici národnostní menšiny, která byla zbavena veškerých možných práv. Češi byli omezeni v nakládání se svým majetkem, byli znevýhodňováni při hledání práce. Čeština byla zakázána jako úřední jazyk, česky se nesmělo dokonce mluvit ani na veřejnosti nebo v dopravních prostředcích. Nakonec došlo i k zákazu tisku českých knih, byly zrušeny veškeré české noviny, do kin nesměl přijít žádný český film a bylo zrušeno také české vysílání v rozhlasu. Počet základních škol byl omezen a zavřela se většina českých středních škol a českých veřejných knihoven. Byly také zrušeny všechny politické strany a jejich majetek propadl ve prospěch Říše.

Důsledkem Mnichovské dohody je také přetržení právní kontinuity s první československou republikou, která zanikla. Tato první československá republika nebyla nadále schopna bránit svou státní suverenitu a územní celistvost. Na jejich troskách tak vzniká jiný stát a tím státem je druhá československá republika.⁴⁵ Za této druhé republiky byl používán název Česko-Slovenská republika.

Dne 30. října 1938 dochází k oficiálnímu sloučení SdP a NSDAP. SdP se tak stává součástí NSDAP. Henlein se tedy stává Gruppenführerem SS a dále je jmenován župním vedoucím NSDAP.

V noci z 9. na 10. listopadu 1938 dochází v Německu, připojeném Rakousku a v Sudetech k protižidovskému pogromu, který se označuje jako Křišťálová noc⁴⁶. Tento název získala podle rozbitých výloh židovských obchodů. Během této noci je zabito několik desítek Židů a další desetitisíce Židů je internováno do koncentračních táborů. Dalším následkem této strašlivé události je vypalování desítek židovských synagog právě včetně těch synagog, které stojí v českém pohraničí.

---

⁴⁴ RADVANSKÝ, Z. Historie okupovaného pohraničí 1938-1945. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně. 1998, s. 28

⁴⁵ PETRÁČEK, M. Edvard Beneš: president-velezrádce. [online]. [cit. 12. 2. 2013]. Dostupné z: <www.velezrada-1938.cz>

⁴⁶ Německy Kristallnacht, označováno též jako říšský pogrom nebo listopadový pogrom

Novým prezidentem se stává Emil Hácha, který do funkce nastupuje 30. listopadu 1938. Sliby, které Hitler sliboval v Mnichovské dohodě, nejsou naplněny. Je zavedena tvrdá cenzura. Dokonce je vydán zmocňovací zákon, který uvádí, že je vláda zmocněna k vládnutí bez parlamentu. Češi v odtržených Sudetech se stali národnostní menšinou, která nemá žádná práva. V úředním styku je zakázán český jazyk, čeština nesměla zaznít ani na veřejnosti. Čeští mají zákaz výkonu zaměstnání v institucích státní správy.⁴⁷ Tato republika však není schopna samostatné politické ani hospodářské existence, je výrazně slabší než předchozí první republika. Z Československa nám tak zbývá jen jakési torzo v podobě této druhé republiky vnitřně navíc oslabené autonomií Slovenska, kde se k moci dostaly klerofašistické síly, a také Podkarpatské Rusi. Období druhé republiky však nemá příliš dlouhého trvání⁴⁸, jelikož 14. března 1939 Slovensko pod Hitlerovým tlakem vyhláší samostatnost a stává se Slovenskou republikou, která spadá pod Hitlerovo Německo. 15. března 1939 je anektován i zbytek českého území.

2.2.3.2 Dnešní pohled na Mnichovskou dohodu

I dnes po téměř 75 letech, které uplynuly od Mnichovské dohody, se stále probírá otázka, zda tenkrát udělal Beneš dobře, když Mnichovskou dohodu přijal bez boje. S odstupem času se vždy lehko soudí, jak se měl kdo zachovat. Mnoho pamětníků dnes tvrdí, že Československo v té době mělo armádu na vynikající úrovni, tudíž si Beneš měl a mohl dovolit zariskovat a válčit tak i bez spojenců. Bojovat tak za zachování vlasti i cti národa. V diskuzích o možnosti obrany zaznívají také názory, že v Československu v té době byly kvalitní opevnění, které by výrazně zvyšovaly možnost ubránit se. Těžko říct, jak by to tenkrát dopadlo, kdyby Beneš zvolil tuto variantu. Na druhou stranu se dá snadno pochopit, že nechtěl riskovat a postavit se tak silnému nepříteli. Československo navzdory všemu nebylo připraveno bránit se takovému soupeři, jakým bylo Německo.

Prezident Edvard Beneš ještě před přijetím Mnichovské dohody prohlásil: *„Já nemohu brát v úvahu, co cítí lid a armáda. Já musím vidět celou naši situaci*

---

⁴⁷ PESCHKA, O. Jak to bylo doopravdy mezi Čechy a Němci. 1. vydání. Ústí nad Labem: Paprsky, 2011, s. 19

⁴⁸ Druhá republika trvala pouze 167 dní.

vnitřní a mezinárodní a všechny důsledky, které by naše eventuální kroky měly za následek... Bylo by ode mne lehkomyšlné, kdybych chtěl vést národ na jatky v této chvíli v izolované válce... “⁴⁹

Při hodnocení přijetí Mnichovské dohody dnes můžeme být kritičtí a dospět k závěru, že pokud by prezident Beneš a československá vláda respektovala československou ústavu, nemuselo možná vůbec dojít ke 2. světové válce, jelikož nacisté by byli pravděpodobně svrženy domácí silou. Ale takovéto co by kdyby již dnes nic nezachrání. Musíme se tedy hlavně poučit z minulosti, z chyb, které nastaly, být stále ve střehu a nedopustit, aby se něco podobného ještě v novodobých dějinách našeho státu stalo. Proto by se každý občan České republiky měl zajít o historii našeho státu a vůbec o historii vůbec.

Řekne-li se Mnichov, mnohým z nás se vybaví označení „Mnichovský diktát“, jelikož Mnichovská dohoda vlastně není mezinárodním právním aktem, nýbrž byla tehdejšímu Československu nadiktována proti jeho vůli. Toto tvrzení v sobě skrývá velký emocionální náboj, které vystihuje jednání v Mnichově jako „o nás bez nás“.

Prezident Beneš prohlásil k americkým krajanům v Chicagu 8. června 1939 patrně poprvé z hlediska ČSR k neplatnosti Mnichovské dohody toto: *„Byli jsme ochotni k dohodě s Německem za cenu záruk naší neodvislosti a našich nových hranic; písemné záruky byly dány, ale mnichovská dohoda už na začátku jednání v Berlíně byla uváděna v život tak neslýchaným způsobem, že jsme už to přijmout nemohli a nakonec byla porušena a přímo zničena pod lživými a nečistými záminkami přímo těmi, kdož ji hrozbou války a násilím na nás i státech ostatních vynutili. Jak je dnes patrné, byla nacistickým režimem podepsána s vědomím, že bude porušena a že jí bude zneužito proti nám. Nejsme tudíž mnichovskou dohodou vázáni, jednak proto, že ústavně nebyla nikdy přijata, jednak proto, že byla nacistickým diktátorským Německem násilně a svévolně zrušena provedením tzv. protektorátu. Pro nás tudíž vzhledem k Německu neexistuje... “⁵⁰*

Absolutní neplatnost Mnichovské dohody je součástí samotných základů České republiky a o tyto základy se opírá nárok výkonu státní suverenity nad

---

⁴⁹ LIŠKA, V. Velké záhady protektorátu: a bůh zavřel oči. Praha: Fontána. 2002, s. 55

⁵⁰ Zrušení Mnichovské dohody. [online]. [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z: <<http://www.fronta.cz/dotaz/zruseni-mnichovske-dohody>>

současným státním územím. Za konečný kompromis ohledně Mnichova mezi Československem (potažmo jeho právním nástupcem Českou republikou) a Německem se považuje smlouva uzavřená mezi ČSSR a Spolkovou republikou Německo ze dne 11. 12. 1973.⁵¹

„Podle koncepce kontinuity československého státního zřízení s předmnichovskou republikou režim druhé republiky, Protektorát ani Slovenský stát de iure neexistovaly, tedy ani právní předpisy vzniklé v těchto útvarech se nemohly stát platným právem.“⁵²

2.2.4 Protektorát Čechy a Morava

Samotné téma protektorátu je tématem velice tabuizovaným a často ideologizovaným, u historiků i širší veřejnosti jej shledáváme jako téma velice atraktivní, proto se mu budeme v této kapitole blíže věnovat.

Československá republika tedy přestala fakticky existovat vytvořením Protektorátu Čechy a Morava a vyhlášením samostatného slovenského státu. Právně však existovala i nadále, základem tohoto tvrzení je výše zmíněna Benešova teorie právní a politické kontinuity. Československá republika tak nikdy nepřestala být subjektem mezinárodního práva, navzdory tomu, že neměla žádné vlastní vládní orgány, které by ji v mezinárodních vztazích mohly zastupovat. Trvalo dlouhou dobu než došlo k vytvoření prozatímní exilové vlády, která by mohla Československo v zahraničí zastupovat. Na základě uznání Velké Británie následně dochází k ustavení systému Prozatímního státního zřízení ČSR, jenž tvořil prezident republiky, exilová vláda a Státní rada.⁵³

To, co se odehrálo v Mnichově, brali Češi jako zradu těch, které měli za svůj vzor. Rázem přišli o veškeré iluze o podle nich do té doby vyspělém a ušlechtilém západu. Pocítili bezbrannost vůči úhlavnímu nepříteli a celou německou okupaci zažívali trvalý strach o holé životy a přežití. Nouze o jídlo byla obrovská, jelikož přiděly jídla byly záměrně nedostatečné. Stanné právo, které

---

⁵¹ DEJMEK, J. KUKLÍK, J. NĚMEČEK, J. Kauza: Benešovy dekrety: historické kořeny a souvislosti (Tři české hlasy v diskuzi). 1. vydání. Praha: Historický ústav AV ČR, 1999, s. 37

⁵² VOJÁČEK, L. SCHELLE, K. KNOLL, V. České právní dějiny. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 430

⁵³ DEJMEK, J. KUKLÍK, J. NĚMEČEK, J. Kauza: Benešovy dekrety: historické kořeny a souvislosti (Tři české hlasy v diskuzi). 1. vydání. Praha: Historický ústav AV ČR, 1999, s. 39-40

bylo doprovázené legalizovaným vražděním, nálety, postup fronty přes české území, to vše jen přispívalo k ještě většímu utrpení. Kdokoliv a kdykoliv mohl být vystěhován ze své vesnice, aby udělal místo pro cvičiště SS, nasazen na otrocké práce do Reichu, na odklizení trosk po náletech v Německu, na kopání zákopů pro wehrmacht a podobné práce. Nikdo si nebyl jistý ani svou svobodou a ani svým holým životem. Do koncentračního tábora se člověk mohl dostat jen proto, že se překlátil před udavači, kterými byli často právě sudetští Němci, kteří hovořili plynou česčinou a mezi českým obyvatelstvem díky tomu nevzbuzovali sebemenší podezření. Dále k uvěznění a následné smrti v koncentračním táboře stačilo být na seznamu nepřátel Říše, mít i částečný židovský původ nebo se dostat do sporu s nějakým Němcem.⁵⁴

Již na začátku této podkapitoly je nutno říci, že nacistický okupační režim, který trval od roku 1939 do roku 1945, nebyl okupací v pravém slova smyslu. Od počátku se Němci chovali bezohledně s cílem, aby tato okupace působila jako definitivní řešení. Je však obecně známým faktem, že okupace je stavem pouze provizorním, kdy jsou zachovány záruky pro civilisty. Toto se však v případě protektorátu nestalo.⁵⁵

Na Hitlerův přímý pokyn 14. března 1939 vyhláší slovenský sněm samostatnost Slovenska. Události, které se děly toho dne u sousedů na Slovensku však nebyly pro Čechy nikterak hlavní zprávou dne, jelikož české území bylo v tomto období okupováno německým wehrmachtem⁵⁶. Češi neměli sebemenší ponětí o tom, co se děje na Slovensku a Slováci si zase nedokázali představit události, které probíhaly v českých zemích. Češi a Němci však neměli rovnoprávné státy, jak by se mohlo na první pohled znát, jelikož Protektorát byl součástí Reichu a nebyl tedy samostatným českým státem.⁵⁷

Dne 15. března 1939 tedy již německý wehrmacht okupuje naše české země. Protektorát Čechy a Morava byl prohlášen územím Velkoněmecké říše Výnosem vůdce a říšského kancléře ze 16. března 1939 o Protektorátu Čechy

---

⁵⁴ VACEK, J. KRUTINA, J. Němci. 1. vydání. Praha: Krutina-Vacek. 2010, s. 56-57

⁵⁵ MARŠÁLEK, P. Protektorát Čechy a Morava. Praha: Karolinum. 2002, s. 9

⁵⁶ Německy branná moc, jednalo se o ozbrojené síly Třetí říše v letech 1935-1945

⁵⁷ RYCHLÍK, J. Situace v Protektorátu Čechy a Morava v roce 1939 a na počátku roku 1940 ve zprávách Generálního konzulátu Slovenské republiky v Praze. Český časopis historický. 109/2011. číslo 4, s. 717

a Morava⁵⁸. Jednalo se o normativní akt, jehož preambuli nadiktoval osobně sám Hitler, výnos se pak skládal z dalších třinácti článků. Tento výnos byl jednoznačně protiprávním a vyznačoval se zničením do té doby existujících svobod, jež náležely českému národu. Měl se tedy stát základem pro státoprávní statut okupovaných území. Vzorem pro koncepci toho upořádání se stal francouzský protektorát, jenž byl vyhlášen v roce 1881 v Tunisu. Formálně autonomní postavení Protektorátu Čechy a Morava bylo motivováno především snahou o pacifikaci území, jenž bylo pro nacistické Německo významné svým hospodářským potenciálem z hlediska připravovaných německých válečných výbojů.⁵⁹

Tento nově vzniklý útvar byl zřízen jako součást Velkoněmecké říše, měl být autonomním útvarem, který vstoupil pod ochranu Velkoněmecké říše. Ustanovení čl. 3 odst. 1 tohoto výnosu říká: „*Protektorát Čechy a Morava jest autonomním a spravuje se sám.*“⁶⁰ Ustanovení o autonomii měla ovšem vést pouze k uklidnění situace na mezinárodním poli a byla jakousi fikcí pro ostatní státy.

Výše zmíněný výnos také prohlásil Němce, kteří žili v protektorátu za německé státní příslušníky, tedy říšské občany. Ostatní obyvatelé Čech a Moravy se tímto stali státními příslušníky Protektorátu Čechy a Morava. Svá výsostná práva měl protektorát vykonávat vlastními orgány a úředníky. Stály tak vedle sebe dosavadní státní orgány a nově vzniklé orgány říšské, avšak výnos zmiňoval pouze tři autonomní orgány. Tyto orgány byly povinny postupovat v souladu s potřebami říše. Výnos dále stanovil, že říše je oprávněna vydávat právní předpisy s platností pro protektorát, pokud to tedy vyžaduje tzv. společný zájem. Zastáncem říšským zájmů se stal Říšský protektor pro Čechy a Moravu. Jeho sídlem se stala Praha.⁶¹

O obsahu tohoto výnosu se Češi i samotný prezident Hácha dozvěděli až po přečtení v rozhlase 16. března 1939. Ještě téhož dne v noci Hácha učinil v rozhlase projev, který adresoval českému národu. Měl tak v úmyslu uklidnit český národ a vysvětlit smysl „německé ochrany“. V tomto proslvu ze dne

---

⁵⁸ Výnos č. 75/1939 Sb.

⁵⁹ VESELÝ, Z. Dějiny českého státu v dokumentech. Praha: Victoria Publishing. 1994, s. 364

⁶⁰ Výnos č. 75/1939 Sb.

⁶¹ Výnos č. 75/1939 Sb.

16. března 1939 z úst Emila Háchy mj. zaznělo: „Zaručuje našemu národu jeho vlastní národní bytí se všemi náležitostmi, potřebnými k uspořádání jeho vlastních věcí a k přestování vlastního národního života. Oproti zahraničí přejímá Německá říše naše zastoupení a naši ochranu na základě společných zájmů. Vnitřní bezpečnost obstaráme si vlastními orgány. Hospodářský život náš bude organizován jednotně s hospodářským životem říše.“⁶²

Záhy po okupaci dochází k rozpuštění československé armády.⁶³ Poté již existuje vojsko přibližně s počtem 7000 mužů, jež se soustředilo především na ochranu pořádku v protektorátu.⁶⁴

Dne 7. června 1939 je vydáno Nařízení vůdce a říšského kancléře o právu vydávat podzákonné právní předpisy v Protektorátu Čechy a Morava. Publikace tohoto nařízení však proběhla pouze v němčině a toto nařízení tak bylo vydáno podle výše zmíněného Výnosu vůdce a říšského kancléře ze 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava.⁶⁵ Dále je ve stejný den vydán Výnos vůdce a říšského kancléře o prominutí trestu. Tento Hitlerův výnos je vydán u příležitosti odtržení Sudetoněmeckého území od ČSR. Díky němu nemají obyvatelé trestní odpovědnost za všechny spáchané trestné činy a správní přestupky na území Sudet. Dále je také prominut trest za členství v politických stranách, které byly na našem území zakázány - např. NSDAP⁶⁶. Díky tomuto výnosu jsou ospravedlněny dále také sudetští Němci za své chování vůči těm osobám, které byly nuceny odejít z pohraničí do vnitrozemí. Tím máme na mysli tedy především protektorátní obyvatele, kteří měli českou národnost. Hitlerův výnos ze 7. června 1939 je tedy v pravém slova smyslu amnestií vůči sudetským Němcům.⁶⁷

Jak již bylo řečeno výše, v Protektorátu působily vedle sebe orgány říšské a orgány autonomní, které neměly fakticky žádnou moc. V čele Protektorátu tedy stál říšský protektor. Stál v čele okupačního aparátu a taktéž do sféry jeho vlivu spadaly všechny autonomní orgány, vláda a prezident v Protektorátu. Podle Hitlerova nařízení ze dne 7. června 1939 o právu legislativy protektorátu měl

---

⁶² MARŠÁLEK, P. Protektorát Čechy a Morava. Praha: Karolinum. 2002, s. 19

⁶³ Vládní nařízení č. 317/1939 Sb.

⁶⁴ Vládní nařízení č. 216/1939 Sb.

⁶⁵ GRONSKÝ, J. HŘEBEJK, J. Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa I. (1918-1945). UK v Praze: nakladatelství Karolinum. 2004, s. 141

⁶⁶ Německá nacionálně socialistická strana dělnická

⁶⁷ MALÝ, K. a kolektiv. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3. přepracované vydání. Linde Praha, a.s. 2004, s. 478-479

protektor na starost i veškerou normotvornou činnost. Zástupcem protektora byl státní tajemník, do této funkce byl jmenován K. H. Frank, někdejší poslanec za Sudetoněmeckou stranu. V srpnu 1943 dochází ke změně v postavení říšského protektora a záhy vzniká nově německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu v čele s K. H. Frankem.⁶⁸ Tím se mj. potvrdila rozhodující úloha K. H. Franka v německé politice.

Obyvatelstvo na území protektorátu bylo rozděleno do tří skupin.

1. plnoprávní němečtí říšští občané
2. české obyvatelstvo
3. ta část obyvatelstva, která byla zbavena právní ochrany a na něž se vztahovaly rasové předpisy⁶⁹

Na protektorátním území platilo právo říšské a právo protektorátní (po předchozím Československu). Na české obyvatele se vztahovalo právo protektorátní. Odvětví rodinného práva bylo doplněno rasovými předpisy, které se týkaly např. zákazu sňatku s židy. Došlo také k zavedení nucených prací a tzv. totálního nasazení. Nucené práce se vztahovaly na muže od 16 do 50 let a vyplývaly z nařízení č. 190 a 195/1939 Sb., o všeobecné pracovní povinnosti. Díky totálnímu nasazení získávalo Německo statisíce Čechů do Německa na nucené práce.⁷⁰

2.2.5 Česká otázka a nacistické plány na její řešení

Dne 27. září 1941 je na místo dosavadního říšského protektora Konstantina von Neuratha, který je ve funkci od roku 1939 do roku 1943, jmenován nový zastupující říšský protektor. Za Neuratha dochází mj. k zavírání českých vysokých škol a k zapojení českého průmyslu do německého válečného hospodářství. Zastupujícím říšským protektorem se stává jeden z nejvýznamnějších činitelů v Třetí říši vůbec, generál policie, třetí nejvyšší představitel SS⁷¹ a jeden z hlavních organizátorů holocaustu Reinhard Heydrich. Do funkce je jmenován proto, aby čelil narůstající odbojové situaci, kterou jeho

---

⁶⁸ VLČEK, E. Právní dějiny ČSR (1939-1947). 1. vydání. Univerzita Palackého v Olomouci. 2005, s. 7-8

⁶⁹ Tamtéž, s. 12

⁷⁰ Tamtéž, s. 12-13

⁷¹ Obergruppenführer SS

předchůdce Neurath účinně nezvládal. Heydrich tak po svém příchodu vyhláší stanné právo a rozpoutává krvavé represe proti českému odboji. Později ve svém tajném projevu v Černínském paláci, jež je sídlem říšského protektora, formuluje představy likvidace odboje a českého národa vůbec.⁷²

Z celé řady projevů Adolfa Hitlera, Heinricha Himmlera⁷³ nebo Reinharda Heydricha, z memorand Karla Hermanna Franka, Konstantina von Neuratha a dalších členů vedení okupační správy a také z návrhů, jež předložili župní vedoucí Hugo Jury a Konrád Henlein, vyplývalo, že konečné řešení české otázky se dalo řešit třemi způsoby. Jedním měla být likvidace a tedy vyhubení českého národa jako méněcenné rasy. Druhým způsobem konečného řešení české otázky byla úplná germanizace českého území, tedy „poněmčení“ části Čechů. Třetí variantou pak bylo vyhnat Čechy daleko na východ do oblasti Sibíře.

Po nástupu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora v roce 1941 došlo k urychlení přípravy na vysídlení. Stávající české obyvatelstvo tak mělo být vysídleno a na jejich místo se měli nastěhovat němečtí obyvatelé. K vlastnímu vysídlení ale došlo až po atentátu na Heydricha. K atentátu dochází dne 27. května 1942, kdy Heydrich mří ze svého letního sídla v Panenských Břežanech rovnou za Vůdcem, který ho pozval na osobní návštěvu.⁷⁴ Atentát spáchali českoslovenští výsadkáři Jan Kubiš a Jozef Gabčík, kteří bylo pro tuto akci speciálně vycvičení ve Velké Británii. Hned následující den po spáchání atentátu nacisté zahájili popravy lidí, kteří s atentátem souhlasili. Nastává tedy období, kdy dochází k silné perzekuci obyvatel, kteří v té době žili v protektorátu. K. H. Frank vyhláší pro Čechy výjimečný stav. Dalším smutným důsledkem atentátu je vypálení obcí Lidice (10. června 1942) a Ležáky (24. června 1942).⁷⁵ Gestapo⁷⁶ už začíná být bezradné. Nakonec vše prozradí Karel Čurda, který je po válce popraven za zločin vlastizrady. Avšak stále se objevují i v současné době spekulace, jelikož jsou určité rozpory ve svědeckých výpovědích a v dokumentaci. Nejen proto se téma atentátu na Heydricha stává často oblíbeným tématem ke knižnímu či filmovému zpracování.

---

⁷² VESELÝ, Z. Dějiny českého státu v dokumentech. Praha: Victoria Publishing. 1994, s. 367

⁷³ Říšský vůdce SS, velitel zbraní SS, šéf gestapa, říšský ministr vnitra

⁷⁴ BURIAN, M. KNÍŽEK, A. RAJLICH, J. STEHLÍK, E. Atentát. Operace Anthropoid 1941-1942. Praha: Ministerstvo obrany ČR - AVIS. 2002, s. 64

⁷⁵ BURIAN, M. KNÍŽEK, A. RAJLICH, J. STEHLÍK, E. Atentát. Operace Anthropoid 1941-1942. Praha: Ministerstvo obrany ČR - AVIS. 2002, s. 70-71

⁷⁶ Geheime Staatspolizei, česky Tajná státní policie

2.2.6 Situace po 2. světové válce

Dne 5. května 1945 došlo k pražskému povstání proti okupantům. Dne 8. května 1945 dochází ke kapitulaci Německa a následně 9. května 1945 přijíždí do Prahy sovětská armáda.⁷⁷

Po skončení 2. světové války se karty obrátily. Bylo třeba vyřešit německou otázku. Stejně tak jako nacisté řešili po vzniku protektorátu otázku českou. Dále také bylo potřeba nějakým způsobem zaujmout stanovisko ve vztahu k Němcům a Německu. Vyhánění Němců z českého území a vyvlastňování jejich majetku se téhož času ospravedlňovalo jejich podílem na vypuknutí války. Hovořilo se také o kolektivní vině a naléhavé potřebě se Němcům pomstít všechny předešlé útrapy odčinit hromadně. Bezmoc a strach trvajících několik dlouhých let se proměnil ve zlost, násilí a touhu po pomstě. Zločiny, kteří v našich zemích napáchali nacisti, byly ještě v čerstvé paměti, neboť transporty zajatců z koncentračních táborů (tzv. pochody smrti) se odehrávaly dokonce i v posledních dnech války.⁷⁸

Nucené vysídlování Němců z Československa tedy vycházelo nejen z protiněmecké nálady, která se mezi českým obyvatelstvem veřejně šířila, ale také zároveň na tomto vysídlování měl podíl vědomý politický program tehdejších politiků. Atmosféru v Československu přitvrzovali např. svými projevy a vůbec svým veřejným postojem vůči Němcům.⁷⁹ „*Násilí si vyžádalo pomstu. Ta se nakonec obrátila proti Němcům jako původcům války, ale postihla viníky i nevinné.*“⁸⁰

V českém pohraničí na konci války žilo zhruba 3,2 milionu sudetských Němců. Tento údaj o počtu sudetských Němců je tedy stejný jako údaj z roku 1921, kdy došlo k prvnímu československému sčítání lidu, o kterém se pojednávalo v dřívější kapitole věnující se menšinám v Československu. Jaký význam po roce 1945 má pojem pohraničí? „*Vedle zmíněného „symbolického“ označení všech dříve Němci obývaných území se jako pohraničí či pohraniční*

⁷⁷ ADAMOVIČ, K. MATEJKA, P. České dějiny v letech 1945-1999. Praha: Linde, 2000, s. 7

⁷⁸ MARTINOVSKÝ, J. Řešení národnostní otázky. Teplický kurýr, č. 18 (5. 5. 1995), s. 6

⁷⁹ MATEJKA, O. Vysídlení Němců z Československa. [online]. [cit. 27. 2. 2013]. Dostupné z:

<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/vysidleni-nemcu-z-ceskoslovenska/>

⁸⁰ KOSSERT, A. Chladná vlast: Historie odsunutých Němců. 1. vydání. Brno: Host. 2011, s. 31

*území v některých případech skutečně označuje pouze úzký pás asi 30 km podél státních hranic. Již v roce 1946 s tímto vymezením operuje především Ministerstvo národní obrany, které i normativně definuje zvláštní charakter tohoto území, v němž má nadále panovat přísný režim ochrany a prověřování zde usídleného obyvatelstva.*⁸¹

Dne 5. dubna 1945 dochází k vyhlášení Košického vládního programu. Tento vládní program stanovil, že československá státní příslušnost se bude odnímat nejen německému obyvatelstvu, ale rovněž i Maďarům. Po vyhlášení tohoto programu dne 5. dubna 1945 nastává represe směrem k maďarskému obyvatelstvu. Dochází k uzavření maďarských škol a Maďaři jsou rovněž odstraněni z administrativních pozic a také z politických stran.⁸²

V Benešově projevu v Brně dne 17. dubna 1945 na konto Němců zaznělo: *„Tento národ přestal být v této válce už vůbec lidským, přestal být lidsky snesitelným a jeví se nám už jen jako jediná veliká lidská nestvůra.*“⁸³

---

⁸¹ SPURNÝ, M. Nejsou jako my. Česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960). Praha: Antikomplex. 2011, s. 26

⁸² BRANDES, D. Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska. 1. vydání. Praha: Prostor. 2002, s. 342

⁸³ BRANDES, D. Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska. 1. vydání. Praha: Prostor. 2002, s. 331

3. BLÍŽE K SAMOTNÉMU VYSÍDLOVÁNÍ OBYVATEL ZE SUDET

V této kapitole, která je stěžejním tématem celé diplomové práce, se budu zabývat popisem vývoje plánu na odsun, rozdělením odsunů na hlavní proudy, dále samotného postupem a průběhem vysídlování obyvatel ze Sudet. V první řadě se však chci zmínit o vztazích mezi Čechy a Němci.

3.1 Češi a Němci

V této části práce se zaměřím na vztahy mezi Čechy a Němci, jelikož to považuji za důležité aspoň k částečnému pochopení všech událostí, které se následně odehrály v rámci česko-německého soužití. Avšak poměry mezi Čechy a Němci v Sudetech byly popsány už v předešlých kapitolách. Češi a Němci jsou si etnicky velmi blízcí navzdory odlišnému jazyku. Po několik století však sdíleli stejnou historii. Vztah Čechů a Němců se dá určitě označit jako vztah kontroverzní. Na jedné straně totiž máme malý národ a na straně druhé národ velký. U Čechů tato kontroverze tedy pravděpodobně pramení z důvodu pocitů méněcennosti malého národa a s tím spojených pocitů ponížení. Uznávaný spisovatel Vladimír Neff se k tomu vyjádřil takto: „*Trvalému pocitu křivdy nepřivykne nikdo, ani národ, ani město, ani člověk jednotlivý. Nepřivykne, nesmíří se, pouze oslábne ve svém hněvu, zmaličtí a zksyne, zmlkne a zesmutní, přihrbí se a zmarní.*“⁸⁴ Myslím, že tím krásně vyjádřil a především mladším ročníkům přiblížil tehdejší pocity Čechů.

V souvislosti s Mnichovskou dohodou se již jednalo o velice hluboké ponížení, které si s sebou někteří ze starších generací nesou dodnes. Němci zase naopak trápil komplex méněcennosti z pocitů celosvětového nedocení vzhledem k velikosti Německa.

Výše zmíněnou kontroverzi však pociťují logicky především starší generace. Jelikož cílem této práce není podrobný rozbor česko-německých vztahů, ale bez tohoto tématu se nám bude těžko dařit otevřít téma vysídlování obyvatel

---

⁸⁴ MAKRLÍK, V. Češi a Němci. Studie proveditelnosti společných dějin a budoucnosti. Praha: Ideál. 2009, s. 6

ze Sudet, zaměříme se blíže v této kapitole na česko-německé vztahy především až od vzniku samostatného československého státu.

Spoustu lidí tvrdí, že mezi Čechy a Němci jsou odjakživa vypjatější vztahy. Je zajisté rozšířen mýtus, že mezi Slovy a Germány vždy existoval antagonismus. Všichni se však zajisté shodneme na tom, že máme s Němci blízkou kulturu. Jsou odjakživa našimi sousedy. Křesťanství se k nám dostalo rovněž díky něm.⁸⁵ Nic není černé ani bílé a u vztahu mezi Čechy a Němci to platí dvojnásob. Troufám si ale tvrdit, že dnes s odstupem času po veškerých událostech, jakými byla Mnichovská dohoda, Protektorát Čechy a Morava, 2. světová válka, odsuny německého obyvatelstva po válce a mnoho dalšího, jsou česko-německé vztahy znovu na velmi dobré úrovni a doufejme, že nebudou stagnovat či se zhoršovat, ale naopak se budou neustále zlepšovat.

V roce 1918 se tedy z Čechů a Němců stávají dva politicky samostatné a nezávislé národy, z nich každý má svůj vlastní stát. Níže cituji dva výroky T. G. Masaryka, čímž chci ukázat, že ani tatíček, jak se Masarykovi často přezdívalo, nehrál vždy za všech okolností poctivou hru. Tím nechci samozřejmě Masaryka nijak hanit či pranýřovat, jen mě níže zmíněné výroky zveřejněné v Kovtunově práci donutily k zamyšlení, že nic není černé ani bílé. T. G. Masaryk dne 22. 12. 1918 směrem k Národnímu shromáždění prohlásil: *„Území obývané Němci, je území naše a zůstane naším... My jsme vytvořili stát; tím se určuje státoprávní postavení našich Němců, kteří původně do země přišli jako emigranti a kolonisté. Máme plné právo na bohatství našeho území, nezbytného pro průmysl náš i Němců mezi námi. My nechceme a nemůžeme obětovat naše značné menšiny české v takzvaném německém území...“*⁸⁶

O den později, tedy dne 23. 12. 1918 pronesl směrem k Němcům proslov, který zase pro změnu nahrával spíše Němcům. Směrem k Němcům v českých zemích mj. prohlásil: *„Děkuji pražským Němcům za jejich důvěru, kterou mě poctívají. Buďte ujištěni, Němcům našeho obnoveného státu se dostane plné rovnoprávnosti...“*⁸⁷ Bohužel se tak v rozmezí dvou dnů jeho názory na Čechy a německou menšinu poněkud rozcházely.

---

⁸⁵ RÁDL, E. Válka Čechů s Němci. 2. vydání. Praha: Melantrich. 1993, s. 218-220

⁸⁶ Historie česko-německých vztahů v českých zemích do roku 1918. [online]. [cit. 25. 3. 2013]. Dostupné z: <<http://www.sudetsti-nemci.cz/cs/hist1>> dle KOVTUN, J. Republika v nebezpečném světě. Éra prezidenta Masaryka 1918-35. Praha: Torst. 2005.

⁸⁷ Tamtéž

3.2 „Státní nespolehlivost“

Označení „státní nespolehlivosti“ se objevovalo již v předpisech před válkou. „*Okruh následně „státně nespolehlivých“ byl následně vymezen ve vládním nařízení č. 4/1945 Sb. z 5. května 1945 o volbě a pravomocích národních výborů, ve vládou schválených Směrnících MV pro místní a okresní výbory z 19. května 1945 a v dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů (§§ 4 a 5).*“⁸⁸ Osoby označené jako státně nespolehlivé byly prakticky vyloučeny na okraj společnosti.

Zásahy do majetkoprávního záležitostí státně nespolehlivého obyvatelstva byly postaveny na kolektivním principu. Tehdy se nebraly ohledy na presumpci nevinu. Vyvlastnění se skládalo ze dvou fází. První fáze probíhala do vydání konfiskačního dekretu z 21. 6. 1945, č. 12 Sb, jenž se týkal zemědělského majetku. Druhá fáze probíhala v následujícím období.⁸⁹

3.3 Vysídlování obyvatel ze Sudet

Vysídlení (též odsun nebo vyhnání) obyvatel z území Československa označuje masovou deportaci z Československa, která následovala po skončení 2. světové války. Téma odsunu a násilí na německém obyvatelstvu stále patří mezi společensky výbušná témata s velice polarizovanou škálou názorů. I když se v této diplomové práci budu zabývat především vysídlováním Němců z pohraničí, nesmím samozřejmě opomenout ani ostatní národnosti, neboť tématem této práce je vysídlování obyvatel obecně. Avšak jelikož Němci tvořili nejrozsáhlejší menšinu v Československu, logicky se tak dostupné prameny o vysídlování ostatních národností příliš nezmiňují, jelikož neproběhly v tak velkém rozsahu

---

⁸⁸ ARBURG, A. STANĚK, T. (ed.). Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: Dokumenty z českých archivů. Díl II. Svazek 1. Duben-srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování. 1. vydání. Středokluky: Zdeněk Susa. 2011, s. 84

⁸⁹ STANĚK, T. Perzekuce 1945: perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu-srpnu 1945. 1. vydání. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. 1996, s. 167

jako se jedná o odsun v případě Němců. Odsun Maďarů v tak podobném velkém rozsahu neproběhl, jelikož se proti postavili západní spojenci.

„Již rozdíl v pojmenování nuceného transferu německých obyvatel z Československa po druhé světové válce samy ukazují odlišné hodnocení této historické události. Ze sudetoněmecké strany, zvláště v organizacích svazů vyhnanců, se upírala pozornost na násilné činy a bezprávní, které se zejména při „divokém odsunu“ v roce 1945 odehrály a jimž padlo za oběť desetitisíce většinou nevinných obětí. Často se však opomíjel fakt, že velká část sudetských Němců se hlásila k nacismu a souhlasila tak s jeho zločinnou ideologií. Češi naopak tento fakt až nadměrně zdůrazňovali a opomíjeli tím vlastní viny, jichž se dopouštěli násilnostmi vůči Němcům a nehumánní vysídlovací politikou.“⁹⁰

Pro pochopení tématu je potřeba se zamyslet nad tím, jestli fanatické vinění celých skupin nebo dokonce celých národů, nevede spíš k odporu veřejnosti. Také je třeba se zabývat otázkou, zda tento fakt nenapomáhá k produkování ještě větší nenávisti. Stále se totiž v některých médiích objevují tendence přepisovat historii a rozdmýchávat spory na veřejnosti. I v současné době můžeme pozorovat snahy vzbudit v české veřejnosti pocity, které má následně naše společnost přijmout za své vlastní názory. Jedná se o nastolení pocitu, že Češi jsou viníci a zločinci, naproti tomu Němci jsou oběti. Odsun německého obyvatelstva se tak často srovnává s nacistickým řáděním.

Odsun však nemůžeme chápat jako násilnou odplatu Čechů proti svým německým spoluobčanům. Svým způsobem vlastně došlo k splnění přání sudetských Němců, jelikož již dříve dali najevo svůj postoj k Československu. V souvislosti s nabytím jejich říšského občanství se tak odsun stal legitimním a oprávněným způsobem řešení.⁹¹ Avšak je třeba respektovat názor každého jedince. Někdo může samozřejmě chápat provedené odsuny jako nemorální a něco, co se nemělo stát. Proto je mj. cílem této práce ukázat oba možné náhledy na danou problematiku vysídlování.

S prvotní myšlenkou na odsun sudetských Němců z území Československa a Polska přišel jako první Neville Chamberlain. Toto řešení pak bylo výsledkem výše zmíněné Postupimské konference, kdy se k této myšlence

---

⁹⁰ ZAND, G. HOLÝ, J. Transfer v kontextu české literatury: vyhnání, odsun = Transfer im Kontext der tschechischen Literatur : Vertreibung, Aussiedlung. 1. vydání. Brno: Host. 2004, s. 9

⁹¹ MARTINOVSKÝ, J. Řešení národnostní otázky. Teplický kurýr, č. 18 (5. 5. 1995), s. 6

připojil i Sovětský svaz a USA. Odsun německého obyvatelstva pak probíhá přesně podle plánu v roce 1946 do sovětské a americké zóny. Československo tak není odpovědné za tento proběhnuvší odsun. Československo by Němce ani nemohlo svévolně odsunout, pokud by je spojenci nepřijali. Československá republika se dokonce dočkala uznání za tento proběhnuvší organizovaný a lidský odsun německého obyvatelstva.⁹²

Dne 4. prosince 1938 se v Sudetech konaly volby, ve kterých se 98,9 % občanů německé národnosti vyslovilo pro Německo. A tak na tomto základě po záboru pohraničí získali německé státní občanství a to se všemi právy a povinnostmi. Zisk říšského státního občanství znamenal pro muže nástup vojenské služby v branných silách Německa. Některým mužům bylo dokonce umožněno sloužit v elitních jednotkách SS. Mnoho těchto mužů působili na takových místech jako byli dozorcí v koncentračních táborech nebo věznicích. Z tohoto pohledu proto nelze hodnotit odsun sudetských Němců jako kolektivní vinu a kolektivní trest. Odsun Němců chápeme tedy jako spravedlivý a zákonný. Šlo o humánní provedení za zcela přijatelných podmínek. Splnilo se přání, které již před válkou a během války Němci propagovali. Němci si přáli „Heim ins Reich“.⁹³

V období bezprostředně před a po skončení 2. světové války, probíhá tzv. divoký odsun, který je bohužel provázen nesčetnou brutalitou a násilím vůči německému obyvatelstvu v Sudetech. Organizovaný odsun je zahájen po konferenci v Postupimi a začíná tak v prosinci 1945 a následně probíhá v roce 1946. Tento organizovaný odsun probíhal již pod mezinárodní kontrolou a byl již prováděn zcela humánním způsobem.

V Polsku vyřešili problém německé menšiny transferem asi 800 000 lidí do Německa. Tento transfer byl pravděpodobně prvním a nacionalisticky motivovaným evropským transferem. Idea odsunu českého obyvatelstva z prostoru střední Evropy se poprvé objevuje už v roce 1895.⁹⁴ Hitler tuto

---

⁹² GLOS, G. Odsun sudetských Němců z pohledu mezinárodního práva. [online]. [cit. 14. 3. 2013]. Dostupné z: < http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Odsun_sudetskych_Nemcu_z_pohledu_mezinarodniho_prava-G_Glos.pdf>

⁹³ MARTINOVSKÝ, J. Řešení národnostní otázky. Teplický kurýr, č. 18 (5. 5. 1995), s. 6

⁹⁴ MAKRLÍK, V. Češi a Němci. Studie proveditelnosti společných dějin a budoucnosti. Praha: Ideál. 2009, s. 219

myšlenku již otevřeně plánoval ve svém díle *Mein Kampf*⁹⁵. Hitler si dal za cíl *Lebensraum*⁹⁶, jenž byla teorie, kterou si on sám ospravedlňoval německé nároky na území ve východní Evropě a Asii a také byla základem pro Hitlerovo *Drang nach Osten*⁹⁷.

Odsun německých obyvatel probíhal prakticky ve třech vlnách. První vlna probíhala ještě před závěrem války. Jednalo se o především o exponenty fašistického režimu, kteří utíkali před postupující Rudou armádou, aby unikli spravedlivému trestu, ale také mnozí říšští Němci. Druhou vlnou je již neorganizovaný odsun, k němuž dochází mezi květnem a létem 1945, doprovázený na pozadí válkou vyvolanou antifašistickou náladou československého obyvatelstva, kdy docházelo k řadě krutostem na německém obyvatelstvu. Konečně třetí vlna odsunu potom následovala v prosinci 1945 a též následujícího roku 1946. Tato organizovaná vlna probíhala již probíhala v souladu se zásadou organizovanosti a humánnosti za dohledu Spojenecké kontrolní rady, Mezinárodního Červeného kříže a státních orgánů ČSR podle rozhodnutí postupimské konference tří vítězných mocností.⁹⁸

Na závěr této kapitoly bych chtěla ocitovat myšlenku redaktora časopisu *Host do Domu Vladimíra Blažka*: „*Je-li odsun psychologicky vysvětlitelný, je-li nesporné, že s třemi miliony Němců uvnitř nové republiky bychom zažili mnoho komplikací, neznamená to rozhodně, že to řešení, které jsme zvolili v pětáctýřicátém roce, bylo optimální [...], psychóza nemůže omluvit zločin.*“⁹⁹ Nezbyvá nic jiného než s touto myšlenkou souhlasit. I podle mého názoru byl odsun Němců po válce nevyhnutelný. Avšak to, co se odehrálo v roce 1945, tedy divoká fáze odsunu, bylo v každém případě něco, co se rozhodně nemělo stát.

3.3.1 Divoká fáze odsunu

Česko-německá skupina historiků dospěla k rozhodnutí, že divokou fází odsunu budou označovat jako vyhnání a fáze organizovaná podle nich bude

---

⁹⁵ *Můj boj*, Hitlerův vlastní název: *Roky boje proti lži, hlouposti a zbabělosti*

⁹⁶ Životní prostor, politická doktrína Hitlera a nacistické NSDAP

⁹⁷ *Tažení na východ*

⁹⁸ *Komu sluší omluva: Češi a sudetští Němci (Dokumenty, fakta, svědectví)*. 1. vydání. Praha: Erika. 1992, s. 86

⁹⁹ *Češi, Němci, odsun: Diskuze nezávislých historiků*. 1. vydání. Praha: Academia. 1990, s. 35

označena termínem vysídlení.¹⁰⁰ Já sama se však tohoto dělení v této práci nijak striktně nadržím. Tuto divokou fázi odsunu můžeme dělit na 3 fáze, tou počáteční je fáze od poloviny května do počátku června 1945. Hlavní fáze probíhá od 4. června 1945, kdy na severozápadě Čech dochází k systematickému nasazení vojáků s jasným cílem plošně vysídlit tamější Němce. Závěrečná fáze divokého odsunu probíhá přibližně od poloviny srpna do konce října 1945.¹⁰¹

Na konci války žilo v Československu mnoho Němců a Rakušanů. Šlo především o starousedlíky, kteří měli československé státní občanství (před proběhnuvší Mnichovskou dohodou v roce 1938), dále se jednalo o říšské Němce a Rakušany, jež žili v Československu ještě před Mnichovskou dohodou a v neposlední řadě sem patřili ti, jenž se přistěhovali po zabrání pohraničí a následné okupace. Němci v té době samozřejmě očekávali nějakou odplatu, ale nečekali odplatu takového rázu. Krásně nám to přiblíží jeden z dobových postřehů. *„Většina německého obyvatelstva měla představu, že po kapitulaci Německa nastane pro ně sice odplata za spáchaná příkoří na českém národě, která však postihne jen hlavní původce a ostatní obyvatelstvo bude ušetřeno.“*¹⁰² V tom se však Němci šeredně mýlili.

V této kapitole se zaměřím na tzv. divoký odsun¹⁰³, který probíhal v českých zemích těsně po válce a v následujících měsících do konce roku 1945. Nucené vysídlování patřilo jednoznačně k nejtvrdějším perzekučním opatřením v následujících měsících po válce. V dnešní době se můžeme setkat s nejrůznějšími označeními pro toto nucení vysídlování. Především se používá termínů jako jsou „vyhoštění“, „vyhnání“ nebo „deportace“, zažité je také spojení „divoký odsun“.¹⁰⁴

---

¹⁰⁰ BRANDES, D. Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska. 1. vydání. Praha: Prostor. 2002, s. 20

¹⁰¹ ARBURG, A. STANĚK, T. (ed.). Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: Dokumenty z českých archivů. Díl II. Svazek 1. Duben-srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování. 1. vydání. Středokluky: Zdeněk Susa. 2011, s. 129-130

¹⁰² STANĚK, T. Perzekuce 1945: perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu-srpnu 1945. 1. vydání. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. 1996, s. 19

¹⁰³ Wilde Vertreibung

¹⁰⁴ ARBURG, A. STANĚK, T. (ed.). Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: Dokumenty z českých archivů. Díl II. Svazek 1. Duben-srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování. 1. vydání. Středokluky: Zdeněk Susa. 2011, s. 94

Beneš se v roce 1944 vyjádřil ve smyslu, že „*loajální Němci budou v poválečné republice smět zůstat.*“¹⁰⁵ Načež dne 16. července 1944 Prokop Drtina, jenž byl členem československé vládní delegace pro osvobozené území, obhajoval stanovisko Beneše směrem k odbojovým skupinám takto: „*Nelze však definitivně říci, že by celých více než tři miliony mohlo být transferováno na základě nějaké mezinárodní úmluvy. Touto cestou bude možno snad se jich zbaviti jen z části, snad maximálně asi dvou milionů, a nemůžeme se tedy spoléhat a vyčkávatí mezinárodních řešení. Jest třeba, abychom si mnoho vyřídili sami ihned v prvních dnech osvobození, aby všech vinných nacistů co nejvíce od nás uteklo ze strachu před občanskou revoltou proti nim v prvních dnech revoluce a aby co nejvíce těch, kteří se budou jako nacisti brániti a klásti odpor, bylo v revoluci pobito.*“¹⁰⁶

V atmosféře doznívajících válečných událostí a střetů květnového povstání byl postup proti Němcům silně poznamenám touhou po odplatě. Mnoho Čechů v té době drželo zbraně. Docházelo k velice tvrdým opatřením. Sudetští Němci v pohraničí tak byli vystaveni příslušníkům Rudé armády, který se k nim chovala dosti nevybíravým způsobem. Krádeže, domovní prohlídky, znásilňování německých žen, zabavování majetku, vysídlování za hranice byly takřka na denním pořádku. Docházelo bohužel i „náhlým“ soudům, exekucím a dokonce i vraždám.¹⁰⁷

Beneš dále předpokládal, že „*Veškerá německá buržoasie a inteligence zřejmě odtáhne, zůstanou dělníci, kteří budou rozptýleni mezi české osídlení.*“¹⁰⁸ Dále Beneš dodal, že vystěhováváno bude asi 400 000 Maďarů z celkového počtu 600 000 maďarského obyvatelstva.¹⁰⁹ Na základě dohody mezi Československem a Maďarskem tak v roce 1945 dochází k přesídlení Maďarů do Maďarska. Jedná se o občany maďarské národnosti, kterým bylo odejmuto československé státní občanství. Toto přesídlení je obligatorní. Naopak z Maďarska zpět do

---

¹⁰⁵ BRANDES, D. Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska. 1. vydání. Praha: Prostor. 2002, s. 259

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 259-260

¹⁰⁷ STANĚK, T. Perzekuce 1945: perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu-srpnu 1945. 1. vydání. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. 1996, s. 20-21

¹⁰⁸ BRANDES, D. Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska. 1. vydání. Praha: Prostor. 2002, s. 259

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 277

¹⁰⁹ BRANDES, D. Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska. 1. vydání. Praha: Prostor. 2002, s. 277

Československa došlo k přesídlení občanů slovenské národnosti, kteří si toto přesídlení přáli. V tomto případě se tak jedná pouze o fakultativní přesídlení.¹¹⁰

Od poloviny května 1945 se hlavním požadavkem stává zbavit se co největšího počtu Němců. Důležitou roli sehrává v tomto období v Čechách vojenské velitelství Alex, kterému velí generál Z. Novák. Oficiální rozkaz Ministerstva národní obrany k tzv. očištění tamějších oblastí od živlů, které jsou Československu nepřáteli, byl vydán 22. května 1945. Toto očišťování českého pohraničí provázela touha po pomstě, agresivita a různé násilnosti. Situaci vyostřovaly také veřejné projevy politiků a ostře formulované proklamace. V rozkazech a svoláních se objevovaly mj. myšlenky, že je nutné považovat všechny Němce za nepřátele, neboť se všichni přihlásili k nacistické myšlence a také že očišťování pohraničí od Němců je záslužnou prací vykonávanou ve prospěch státu.¹¹¹

V červnu 1945 již dochází k intenzivnějšímu divokému odsunu německého obyvatelstva. Němci museli jít k hranicím pěšky, tyto pochody byly často doprovázeny krutými podmínkami. Pro mnoho Němců byla stanovena max. hmotnost zavazadla na 30 kg. Spoustu z nich však bylo nuceno opustit svůj domov pouze s tím, co měli na sobě. Každodenní život byl Němcům častokrát znepríjemňován šikanou a nejrůznějšími tresty. Některé kategorie německého obyvatelstva se ale dočkali vyjmutí z dosahu tohoto šikanózního chování. Jednalo se především o Rakušany, antifašisty, osoby, které setrvaly v národnostně smíšeném manželství nebo specialisty z průmyslových závodů.¹¹²

Transfer měl být rozvržen do tří etap, do první spadali učitelé, duchovní, úředníci a penzisté, druhou etapu měli tvořit živnostníci a zaměstnanci průmyslových a dalších podniků, jenž byli nadbyteční. Konečně třetí etapu měla tvořit kategorie ostatních Němců podle toho, jak bude probíhat jejich výměna Čechy. V návrhu také zazněl požadavek, aby nedocházelo k přetržení rodiny.¹¹³ Znovu bylo zdůrazněno, že právo na pobyt mají především ti Němci, kteří před

---

¹¹⁰ Právní aspekty odsunu sudetských Němců. Sborník. 1. vydání. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. 1995, s. 14

¹¹¹ STANĚK, T. Perzekuce 1945: perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu-srpnu 1945. 1. vydání. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. 1996, s. 20-25

¹¹² Tamtéž, s. 26-27

¹¹³ Tamtéž, s. 28

válkou a během ní „svým chováním a hlavně skutky dokazovali antifašistický postoj“.¹¹⁴

V červenci 1945 se denní průměr evakuovaných osob šplhal k počtu 5000 osob. V srpnu 1945 bylo zastavení probíhajících evakuací německého obyvatelstva z území Československa dosti akutním problémem. Na podzim téhož roku došlo k pozastavení masových transportů, dobrovolné vysídlování Němců však probíhalo nadále. Němci jevíli zájem především o přechod do americké okupační zóny.¹¹⁵ Na přelomu července a srpna 1945 se zvyšují počty informací o aktivitě německých záškodníků.¹¹⁶ V letních měsících roku 1945 pak probíhá Postupimská konference. Této konferenci a jejím výsledkům se budu blíže věnovat v jedné z následujících kapitol.

3.3.2 Masakr v Ústí nad Labem

Tento nešťastný incident, který se stal 31. července 1945 v Ústí nad Labem, byl mnoho let doprovázen řadou nejasností. Avšak ani v současné době není tato událost plně objasněna.

Dne 31. července 1945 okolo půl čtvrté odpoledne v ústecké čtvrti Krásné Březno došlo k tragédii. V prostorách, jenž byly určeny k uchovávání munice a jiného vojenského materiálu, následně dochází k explozi, která je následována požáry. Hovoří se o 25-30 obětech, mezi které patří i Němci. Dále bylo zraněno asi 39 osob těžce a dalších 200 osob utrpělo lehčí zranění. Následně ještě téhož dne dochází k řadě brutálních útoků. Oběťmi těchto násilností jsou kolemjdoucí Němci. Tyto brutální útoky mířili proti Němcům příslušníci RG¹¹⁷, vojáci Svobodovy armády, rudoarmějci a v neposlední řadě též civilisté. Prameny se ve vyčíslování obětí dosti liší, ale za nejserióznější údaj se dá považovat ten, který uvádí 40-50, max. 100 německých obětí.¹¹⁸

---

¹¹⁴ Tamtéž, s. 28

¹¹⁵ Tamtéž, s. 31-39

¹¹⁶ Označování jako werwolfové.

¹¹⁷ Revoluční gardy, jenž byly převážně dobrovolnickými skupinami, jenž zajišťovaly soustředování a vysídlení Němců

¹¹⁸ STANĚK, T. Perzekuce 1945: perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu-srpnu 1945. 1. vydání. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. 1996, s. 132-136

Většina německých pramenů k tomuto incidentu uvádí, „že exploze v Krásném Březně byla snad nějak zinscenována, aby vznikla záminka k „potrestání“ Němců a mohl být předložen další důkaz o nezbytnosti jejich hromadného transferu, nebo že šlo o důsledek nedbalosti českých strážných ve skladišti.“¹¹⁹

Je nepochybné, že této tragédie využila naše tehdejší československá vláda s cílem donutit Spojence, aby neváhali a započali masové transporty. Tuto ústeckou tragédii chápeme rovněž jako vyvrcholení té nejhorší vlny násilných činů.¹²⁰

3.3.3 Postupimská konference

Této konferenci, která se konala v Postupimi u Berlína od 17. července do 2. srpna 1945, se účastnila tzv. Velká trojka, kterou tvořili nejvyšší představitelé vítězných mocností a to J. V. Stalin za Sovětský svaz, H. Truman za Spojené státy a W. Churchill¹²¹ za Spojené království. Jednalo se zde o všech zásadních otázkách, které plynuly z porážky Německa. Tito spojenci mj. došli k dohodě na politice, která se označuje jako 4 D – demokratizace, denacifikace, demilitarizace a dekartelizace Německa.¹²² V návaznosti na jejich předchozí stanoviska došlo k schválení transferu Němců z Československa, Maďarska a Polska. Transfer německého obyvatelstva humánním způsobem byl obsažen v článku XIII Postupimské dohody z 2. srpna 1945. V tomto článku bylo uvedeno o odsunu mj. toto: „Tři vlády prozkoumaly tuto otázku po všech stránkách a uznaly, že německé obyvatelstvo nebo jeho složky, které zůstávají v Polsku, Československu a v Maďarsku, bude třeba odsunout do Německa. Jsou zajedno v tom, že odsun musí být prováděn spořádaně a lidsky.“¹²³ Dále se tyto tři mocnosti ve výše zmíněném článku XIII usnesli na tom, „že společná Kontrolní rada jako nejvyšší vládní instance v Německu bude zajišťovat spravedlivé rozmístění Němců do jednotlivých okupačních pásem, navíc měla podávat zprávy o rozsahu

---

¹¹⁹ Tamtéž, s. 133

¹²⁰ Tamtéž, s. 136-137

¹²¹ Churchill byl však v průběhu Postupimské konference nahrazen novým premiérem C. Attleem.

¹²² NĚMEČEK, J. a kol. Cesta k dekretům a odsunu Němců. 1. vydání. Praha: Littera Bohemica, s.r.o. ve spolupráci s Baronet, a.s. 2002, s. 92

¹²³ KOSSERT, A. Chladná vlast: Historie odsunutých Němců. 1. vydání. Brno: Host. 2011, s. 35

*provedených odsunů a předložit odhad, v jaké době a jak rychle by mohly být provedeny další odsuny vzhledem k současné situaci v Německu.*¹²⁴

Podrobné směrnice k provedení tohoto transferu byly schváleny 20. listopadu 1945 spojeneckou Kontrolní radou. Tyto směrnice měly zajistit spořádaný průběh odsunu, očištěného tak od veškerého násilí a dalších nehumánních činů. Na jejich základě pak probíhala v Československu počátkem roku 1946 další fáze vysídlování Němců. K definitivnímu ukončení celého procesu došlo na jaře roku 1947. V ČSR poté zůstalo pouhých asi 200 000 Němců, které tvořili především Němci ze smíšených manželství, antifašisté a odborníci.¹²⁵

Harry S. Truman 5. ledna 1946 zpětně k Postupimské konferenci prohlásil: *„V Postupimi jsme byli postaveni před hotovou věc a okolnostmi přinuceni souhlasit. Byl to svévolný akt násilí.*¹²⁶

3.3.4 Organizovaný odsun

Samotnému organizovanému odsunu německého obyvatelstva předcházela výše zmíněná Postupimská konference, která se mj. zabývala právě organizovaným a humánním odsunem Němců z území Československa, Polska a Maďarska, jenž měl nahradit probíhající divoký odsun. *„Spojenecká kontrolní rada pro Německo schválila v Berlíně plán odsunu Němců podle zásad dohodnutých v Postupimské dohodě. Stanovila konkrétní počty odsunovaného obyvatelstva do jednotlivých okupačních pásem v Německu. Celkem mělo být odsunuto z Československa, Rakouska a Maďarska na 3 150 000 osob, z Polska pak 3 500 000 osob, které měly být přijaty v americkém, britském, francouzském a sovětském okupačním pásu v Německu. Podle předběžného rozmístění mělo do sovětského pásma odejít 750 000, do pásma amerického pak 1 750 000 Němců z Československa (celkem tedy 2,5 milionu) s tím, že odsun měl začít již v prosinci 1945 a celá akce měla být podle plánu ukončena počátkem srpna 1946.*¹²⁷

---

¹²⁴ Tamtéž, s. 36

¹²⁵ VESELÝ, Z. Dějiny českého státu v dokumentech. Praha: Victoria Publishing. 1994, s. 398

¹²⁶ CHURAN, M. Postupim a Československo. Mýtus a skutečnost. Praha: Libri. 2001, s. 61

¹²⁷ NĚMEČEK, J a kol. Cesta k dekretům a odsunu Němců. 1. vydání. Praha: Littera Bohemica, s.r.o. ve spolupráci s Baronet, a.s. 2002, s. 96-97

Organizovaný odsun tedy započal v lednu 1946 a trval do podzimu roku 1946. Květen 1946 se stává jakýmsi mezníkem v organizovaném odsunu, jelikož dochází ke zvýšená počtu odsunovaných osob, je zahájen transfer do sovětské okupační zóny a celý transfer začíná mít opravdu organizovanou podobu.¹²⁸ Rok 1946 je tedy velice důležitým rokem v průběhu odsunu Němců z Československa, neboť v tomto roce dochází k vysídlení největšího počtu Němců. V letech 1945-1946 došlo k vyhnání a odsunu asi 3 milionů osob německé národnosti z území Československa. Během těchto let tedy došlo ke zničení německé menšiny v českých zemích.¹²⁹

Přibližně od roku 1948, kdy dochází k ukončení odsunu německého obyvatelstva z českých zemí, můžeme sledovat, že československý stát se poprvé za dobu své existence stává státem dvou slovanských národů, tedy Čechů a Slováků, jelikož menšiny¹³⁰ jsou takřka zanedbatelné a v celkovém měřítku nehrají prakticky žádnou roli.

Německo nemá nároky z odsunu, jelikož je vázáno smlouvou, kterou podepsalo se spojenci dne 26. května 1952, jenž je doplněna v Paříži dne 23. října 1953. Ze smlouvy nicméně vyplývá, že německý majetek je již ve vlastnictví Československa a můžeme to chápat jakou jakési odškodnění za škody, kterých se Němci na českém národu napáchali. Nároky ze strany Československa stejně několikanásobně převyšují zmíněný německý majetek.¹³¹

3.4 Tábory v českých zemích

Po osvobození Československa vzniká celá řada objektů, které se označují jako tábor. Tyto objekty měly sloužit k soustředění Němců a izolaci osob, které byly podezřelé nebo obviněné z činů spáchaných za války. Tábory se tak stávají logickým následkem poválečných událostí. Na druhou stranu je třeba si uvědomit,

---

¹²⁸ STANĚK, T. Odsun Němců z Československa 1945-1947. 1.vydání. Praha: Naše vojsko. 1991, s. 204

¹²⁹ Odsun Němců. [online]. [cit. 27. 3. 2013]. Dostupné z:

<<http://www.myjsmetonevzdali.cz/temata/povalecne-usporadani-ceskoslovenska/odsun-nemcu>>

¹³⁰ Především Němci, Maďaři, Poláci, Romové a Židé

¹³¹ GLOS, G. Odsun sudetských Němců z pohledu mezinárodního práva. [online].

[cit. 14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Odsun_sudetskych_Nemcu_z_pohledu_mezinarodniho_prava-G_Glos.pdf>

že se tyto tábory přeměnily v nástroje mimosoudní perzekuce státně nespolehlivého obyvatelstva. Plno lidí se do táborů bohužel dostalo neprávem. To, co lidé v těchto táborech museli zažívat, často překračovalo rámec tehdejšího platného práva. O táborech se zmínil i Košický vládní program ve své IX. kapitole, všeobecné výzvy československých politiků i nejrůznější retribuční debaty.¹³²

Je třeba si vyjasnit a uvědomit, proč vůbec v poválečném Československu vznikaly tyto tábory. Důvody jsou několikero:

- a) potřeba zabezpečit pobyt a pracovní nasazení válečných zajatců, jejich pobyt byl záměrně natahován
- b) přechodné soustředění početných skupin uprchlíků, zavlčených osob, repatriantů, reemigrantů, které se jevilo jako naléhavé
- c) dočasné zadržení Němců před jejich nuceným vysídlením za hranice a v průběhu tohoto vysídlení
- d) praxe trestního postihu, jež vyžadovala umístění dosti značného množství zajištěných a internovaných lidí, pro něž již kapacita věznic a dalších trestních ústavů nestačila
- e) vhodné prostory pro osoby, které byly nuceny opustit svá bydliště za účelem pracovního přidělení¹³³

Používala se označení jako „koncentrační tábor“, „tábor politických vězňů“, „internační tábor“, „kárný tábor“, „tábor Němců“ apod. Tato různorodost názvů nám již napovídá, že zakládání a první etapy těchto táborů provázely velké zmatky.¹³⁴

Od období mezi srpnem a zářím 1945 již můžeme mluvit o zformování táborové soustavy s ústřední správou, dozorem a kontrolou. Tyto úkoly měla na starost zvláštní oddělení ministerstva vnitra. Při snaze o koordinaci se zapojovaly i jiné ústřední rezorty. Cílem bylo především sjednocení hospodářských otázek a výkonu pracovní povinnosti ve všech pracovních táborech. Ke konci roku 1945 se tak ustálily tři základní typy táborů. Řadíme sem tábory:

---

¹³² STANĚK, T. Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. 2005, s. 75

¹³³ STANĚK, T. Tábory v českých zemích 1945-1948. 1. vydání. Šenov u Prahy: Tilia. 1996, s. 27

¹³⁴ Tamtéž, s. 194

a) internační - určeny k soustředění zajištěných, kteří byli vyšetřováni pro skutky trestné podle retribučního dekretu č. 16/1945 Sb. a měli být postaveni před mimořádné lidové soudy

b) sběrné - určeny pro koncentraci Němců před odsunem a přechodné ubytování lidí, kteří museli opustit své domovy

c) pracovní - určeny pro osoby, jenž podléhaly pracovní povinnosti a byly přidělené mimo své dosavadní bydliště¹³⁵

Ke zkonsolidování nedostatků ve fungování těchto táborů přispěly především častější a důslednější kontroly odpovědných orgánů, vystřídání neukázněných velitelů a příslušníků dozorčího personálu nebo také pravidelnější návštěvy delegátu Českého červeného kříže.¹³⁶

Dochází ke zlepšení podmínek života a působení v táboře, ubylo i násilností, avšak pobyt v takovém zařízení byl nadále velkou zátěží pro každého jedince a to zátěží psychickou i fyzickou. V průběhu let 1946-1947 dochází k redukci dalších zařízení. Především v souvislosti s proběhnuvším odsunem Němců se začíná řešit problematika sběrných táborů. Přerušování tzv. soustavného transferu Němců a dokončení retribuční tedy umožnilo selektivní likvidaci táborů. Některé tábory však fungují ještě i po roce 1948. Ve vybraných objektech pak dochází k přeměně na tábory nucených prací (TNP), které využívá komunistický režim.¹³⁷

3.5 Aktuálně k vysídlování Němců ze Sudet

Dne 20. února letošního roku se premiér Petr Nečas vydal na dvoudenní návštěvu Bavorska, kde se sešel s premiérem největší německé země Bavorska Horstem Seehoferem. Oba politici se nevyhýbali ani natolik citlivému tématu, který mezi Čechy a Němci panuje dodnes. Řeč je o otázce česko-německé minulosti a poválečného odsunu Němců ze Sudet.

Nečas ve svém projevu dne 21. února 2013 v bavorském zemském sněmu mj. řekl: *"Litujeme, že poválečným vyháněním, jakož i nuceným vysídlením*

---

¹³⁵ Tamtéž, s. 195

¹³⁶ Tamtéž, s. 194-195

¹³⁷ STANĚK, T. Tábory v českých zemích 1945-1948. 1. vydání. Šenov u Prahy: Tilia. 1996, s. 195

sudetských Němců z tehdejšího Československa, vyvlastňováním a odnímáním občanství bylo způsobeno mnoho utrpení a křivd nevinným lidem, a to i s ohledem na kolektivní charakter přisuzování viny,"¹³⁸ a citoval tak článek 3 česko-německé deklarace z roku 1997, kterou tehdy v Praze podepsal německý kancléř Helmut Kohl a tehdejší český premiér Václav Klaus. Jakýkoliv návrat předválečných majetkových poměrů v českém pohraničí však Nečas rezolutně odmítl. Nečas v tomto bavorském říšském sněmu vystoupil jako vůbec první český premiér. Nečas byl za svůj projev odměněn potleskem vestoje, Seehofer jeho vyjádření označil za úctyhodné. Tato návštěva tak potvrdila, že mezi Čechy a Němci již dnes panují dobré vztahy.

Obecné povědomí národa dospělo postupem času k vnímání problematiky pohraničí jako problému celorepublikového, nýbrž pouze problému lokálního. V roce 1968 došlo k otevřené diskusi nad tématem alarmující ekologické situace na území západních Čech a také jsou poprvé v historii veřejně zpochybněny mravní aspekty proběhnuvšího odsunu sudetských Němců.¹³⁹ Po sovětské okupaci jsou však tyto veřejné diskuze zrušeny. Diskuze však samozřejmě dále probíhají v okruhu disidentů. V roce 1977 slovenský historik, jenž vystupuje pod pseudonymem Danubius, veřejně kritizuje a odsuzuje odsun českých Němců. Jeho ostrá kritika se samozřejmě ujímá s nebyvalým ohlasem u nás i v exilu.¹⁴⁰

Když Václav Havel, v roce 1989, kdy kandidoval na prezidenta, prohlásil v televizním vysílání, že se domnívá, že je česká povinnost omluvit se Němcům, kteří byli odsunuti po 2. světové válce, způsobil tímto výrokem u většiny obyvatel smíšené pocity, kde mísilo rozhořčení, strach a údiv. Odsun je téma, které je velice citlivé. Již od počátku, kdy odsuny probíhaly, bylo toto téma tabuizováno a zapovězeno. V minulosti se dokonce téma odsunu stalo privilegovaně tabuizovaným, jelikož souviselo s nastolením a následným udržetím komunistického režimu a tzv. svéráznou legitimitou, která byla odvozena ze strachu a nepřítelů. Komunisté tedy tohoto citlivého tématu využili, odsun zůstal tabuizován a tato svérázná legitimita tak nemohla být zpochybněna. S problematikou odsunu totiž souvisela problematika strachu z Němců

---

¹³⁸ Nečas v Bavorsku zopakoval, že ČR lituje křivd z vysídlení Němců. [online]. [cit. 21. 2. 2013]. Dostupné z: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/necas-jako-prvni-cesky-premier-promluvi-pred-bavorskymi-poslanci/904451>>

¹³⁹ JEDERMANN, F. Ztracené dějiny. III. vydání. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. 1991, s. 68

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 69

a Německa. Minulý režim se však snažil vyhýbat praktickým otázkám, jak se tohoto strachu zbavit a jak se distancovat od některých stránek odsunu.¹⁴¹

Václav Havel se dne 15. března 1990 k české nenávisti směřované k německému národu vyjádřil takto: „*Musíme konečně pochopit, že nás netrýznil německý národ, ale konkrétní lidské osoby. Zlá vůle, tupá poslušnost, lhostejnost k bližnímu – to všechno jsou vlastnosti lidí, nikoli národů.*“¹⁴²

O Benešových dekrettech se na začátku letošního roku opět hodně mluvilo a to v souvislosti s nešťastným výrokem kandidáta na post prezidenta České republiky Karla Schwarzenberga. „*V jedné z debat zmínil prezidentský kandidát Karel Schwarzenberg, že tyto jsou právně vyhaslé. Dále pak dodal, že „odsun německé menšiny z Československa v roce 1945 je z dnešního pohledu porušením lidských práv a kdyby se posuzoval dnes, asi by se tehdejší vláda včetně prezidenta ocitla v Haagu.*“¹⁴³

Všichni se dnes zajisté shodneme na tom, že následky, které nastaly po vydání Benešových dekretů jsou odsouzeníhodné a mravně nepřijatelné. Avšak na činy, které se staly v minulosti, bychom měli vždy nahlížet v souvislosti s touto dobou a ne je soudit podle současného práva. Díky otevření tohoto tématu před volbami jsme se mohli znovu přesvědčit, že lidé o historii vědí opravdu pramálo. Téma Benešových dekretů vzbuzuje i dnes velké emoce. Je určitě třeba na tomto místě upozornit, že v dnešní době se termínu Benešovy dekrety obvykle užívá ve zúženém smyslu pro ty z nich, které jsou pro svůj charakter předmětem dodnes trvající kontroverze. Dekrety lze zrušit pouze zákonem, ústavní dekrety pak pouze ústavním zákonem.

3.5.1 Výstava „Umění zabíjet“

Shodou okolností jsem při psaní této diplomové práce zahlédla v novinách zmínku o výstavě s názvem „Umění zabíjet“ a ačkoliv nejsem z Prahy, rozhodla jsem se na tuto výstavu vydat. Jedná se o výstavu, která probíhala od 7. února do 30. března 2013 v Národní technické knihovně v Dejvicích. „Umění zabíjet“ se

¹⁴¹ PITHART, P. PŘÍHODA, P. Čítanka odsunutých dějin. 1. vydání. Praha: Prago Media News. 1998, s. 5-6

¹⁴² CHURANĚ, M. Postupim a Československo. Mýtus a skutečnost. Praha: Libri. 2001, s. 82

¹⁴³ KRÁSNÝ, T. Krátká poznámka k Benešovým dekretům. [online]. [cit. 15. 2. 2013]. Dostupné z: <<http://www.pravnilinka.cz/nazor-advokata/benesovy-dekrety.html>>

skládá z 25 černobílých fotografií, jenž jsou rekonstrukcí vybraných masakrů, kterých se Češi dopustili na německém civilním obyvatelstvu v Česku v roce 1945.

Kontroverzní na této výstavě je nejen samotné téma, ale také fakt, že se jedná o fotografie panenek, které zobrazují vraždy německých civilistů. Autorem je Lukáš Houdek, který při těchto rekonstrukcích, které se zakládají na skutečnostech, vycházel z vícero zdrojů a to z archivních pramenů, historických analýz, dobových materiálů a v neposlední řadě také cenných výpovědi pamětníků. Tyto nasbírané informace potom dále rozvíjel a vizuálně upravoval.

Jelikož jsou čísla počtu vyhnaných a zavražděných Němců pro lidskou představivost věcí velice abstraktní, autorovi se podařilo konkretizovat krutosti, které se staly, v zobrazení jednotlivých scén. Scény jsou dělané tak, aby se co nejvíce podobaly dobovým reáliím. Mnohé jistě překvapí, že kostýmy panenek jsou zmenšenými skutečnými modely. Výstava nabízí pohled zpátky do minulosti a autor nám tak zdařile navrátil do historické paměti obrazy, které už jsou z naší paměti v mnoha případech odsunuté na vedlejší kolej.

4. ZMIZELÉ SUDETY

V této předposlední kapitole, která předchází závěru a resumé, se budu zabývat blíže především problematikou Benešových dekretů, jelikož je to stále aktuální téma, které vyvolává i v současnosti nesčetné emoce. Dále se zde podíváme na to, jakou proměnou prošly Sudety po vysídlení jejich původních obyvatel, které národy se na tomto území po vyhnání sudetských Němců usídlily a v neposlední řadě také jak území bývalých Sudet vypadá dnes.

4.1 Benešovy dekrety

Již na začátku je třeba upozornit na to, že označení „Benešovy dekrety“ je označení dosti nepřesné. V tomto označení je cítit jistá dávka pejorativnosti. Mnohem lepší je označovat dekrety správně a to jako „dekrety prezidenta republiky“. Jedná se tedy o dekrety, které vydával prezident Beneš v letech 1940-1945.¹⁴⁴ Avšak i přes upozornění na správné označení těchto dekretů, budu používat v této práci zažité a kratší označení „Benešovy dekrety“.

V meziválečném období měl prezident Beneš právo sám vydávat zákony, které se v tomto případě nazývaly dekrety. Vydával je tedy v případech, kdy nemohl zasedat parlament. Existovala však podmínka, že budou tyto dekrety dodatečně schváleny parlamentem. Podle tohoto pravidla tak vzniklo bezmála 150 dekretů, které uskutečňovaly cíle Košického vládního programu z 5. dubna 1945 a dále se týkaly nejrůznějších životních záležitostí v tehdejší Československu. Tyto dekrety byly zjednodušeně nazvány podle prezidenta Beneše. Všechny tyto dekrety byly schváleny na prvním zasedání československého Národního shromáždění v říjnu 1945. V některých dekretech se bohužel odrazilo tehdejší všeobecné přesvědčení o německé kolektivní vině. Všem Němcům tak byla odepřena československá státní příslušnost a byli považováni za cizince, kterým již nepříslušela žádná politická práva. Avšak byla zde šance získat své občanství zpátky. Museli však dokázat, že aktivně bojovali proti nacismu nebo že trpěli nacionálně socialistickým terorem. Kromě výše zmíněných dekretů zde existovalo

---

¹⁴⁴ DEJMEK, J. KUKLÍK, J. NĚMEČEK, J. Kauza: Benešovy dekrety: historické kořeny a souvislosti (Tři české hlasy v diskuzi). 1. vydání. Praha: Historický ústav AV ČR, 1999, s. 39

ještě další protiněmecké opatření a tím byla všeobecná konfiskace německého majetku.¹⁴⁵

Beneš za svého působení vydal skoro 150 dekretů, z nichž se však jen malá část týká německého a maďarského obyvatelstva. Ale nenalezneme žádný dekret, který by přímo ustanovoval samotný odsun. Je tedy velký omyl tvrdit, že Benešovy dekrety rozpoutaly odsuny obyvatel z Československa po roce 1938.

Přehled dekretů prezidenta Beneše, jež se týkaly:

- 1) potrestání některých zločinů a provinění spáchaných v době zvýšeného ohrožení republiky (retribuce)
- 2) státního občanství Němců a Maďarů
- 3) konfiskace a znárodnění majetku bez náhrady¹⁴⁶

ad 1)

- Dekret č. 16/1945 Sb. ze dne 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a mimořádných lidových soudech (tzv. velký retribuční dekret)

Výsledkem tohoto retribučního dekretu bylo obžalování více než 130 000 osob. Došlo k odsouzení takřka 38 000 osob, 475 Němců a 234 Čechů dokonce k trestu smrti.¹⁴⁷ „Platnost retribučních dekretů se nevztahovala na Slovensko, kde očista probíhala na základě zvláštního nařízení Slovenské národní rady.“¹⁴⁸

- Dekret č. 138/1945 Sb. ze dne 27. října 1945 o trestání některých provinění proti národní cti (tzv. malý retribuční dekret)

„Tzv. malý retribuční dekret postihoval ty, kteří „... v době zvýšeného ohrožení republiky... nepřístojným chováním, urážejícím národní cítění českého nebo slovenského lidu, vzbudili veřejné pohoršení“, přičemž byly stanoveny poměrně mírnější tresty a krátká promlčecí doba (šest měsíců).“¹⁴⁹

---

¹⁴⁵ MATĚJKA, O. Vysídlení Němců z Československa. [online]. [cit. 27. 2. 2013]. Dostupné z: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/vysidleni-nemcu-z-ceskoslovenska/>>

¹⁴⁶ HOUŽVIČKA, V. Sudetoněmecká otázka v názorech a postojích obyvatel českého pohraničí. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 1996, Příloha č. 7 dle WINKLER, P. Dekrety prezidenta republiky z období 1940-1945. Mezinárodní vztahy 3/94. ÚMV Praha, s. 20-29

¹⁴⁷ VESELÝ, Z. Dějiny českého státu v dokumentech. Praha: Victoria Publishing. 1994, s. 382

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 382

¹⁴⁹ Právní aspekty odsunu sudetských Němců. Sborník. 1. vydání. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. 1995, s. 23

ad 2)

- Dekret č. 33/1945 Sb. ze dne 2. srpna 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské

„Ústavním prezidentským dekretem č. 33 z 2. srpna 1945 byli zbaveni československého státního občanství všichni občané německé a maďarské národnosti, kteří se za okupace a války stali německými nebo maďarskými státními příslušníky. Tento dekret se však nevztahoval na ty občany německé a maďarské národnosti, kteří se přihlásili za Čechy a Slováky. Státního občanství byli naopak zbaveni ti Češi a Slováci, kteří se bez donucení ucházeli o německou či maďarskou státní příslušnost.“¹⁵⁰

ad 3)

- Dekret č. 5/1945 Sb. ze dne 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkově právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů

- Dekret č. 12/1945 Sb. ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa

- Dekret č. 22/1945 Sb. ze dne 20. července 1945 o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými jinými slovanskými zemědělci

- Dekret č. 108/1945 Sb. ze dne 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondch národní obnovy

4.2 Pojednání o Sudetech po vysídlení obyvatel

---

¹⁵⁰ VESELÝ, Z. Dějiny českého státu v dokumentech. Praha: Victoria Publishing. 1994, s. 400

Na naše české pohraničí můžeme pohlížet jako na jakousi dílnu naší budoucnosti, která je plná experimentů. V našem pohraničí se však neexperimentuje metodou „pokus-omyl“, ale experimentuje se tu vždy jen jednou, ale provždy. Jako příklad můžeme zmínit experiment v českém Podkrušnohoří, kde se poprvé začalo s průmyslovou výrobou, která nebere žádné ohledy na svou okolní krajinu a obyvatele.¹⁵¹ Ještě dnes nám oblast Podkrušnohoří naskýtá velice smutný obrázek zdevastované krajiny a živé přírody.

Shodneme se určitě na tom, že pohraničí je dodnes poznamenáno odsunem německy mluvícího obyvatelstva po 2. světové válce. V té době odsunu a zároveň znovuosídlení pohraničí dochází k deformovaným migračním procesům a negativní důsledek pak můžeme spatřovat ve struktuře a hustotě osídlení pohraničních oblastí a ve vytvoření méně příznivé sociální a vzdělanostní struktuře. Avšak v českém pohraničí se tak neděje stejnou měrou ve všech částech. Výrazně negativní dopad především v sociální struktuře se pak objevuje zejména v podkrušnohorské oblasti, kterou tvoří Most, Teplice, Chomutov, Ústí nad Labem, Sokolov a Karlovy Vary. Tuto podkrušnohorskou oblast můžeme také označit jako starý průmyslový region s nutností strukturálních změn. Negativní důsledky v těchto oblastech jsou bezesporu patrné také v ekonomické oblasti. Tato nepřízeň pramení z postupného zániku velkého počtu pracovních příležitostí pro nekvalifikované pracovníky, nevyhovující infrastruktury, nízké úrovně vzdělanosti, útlumu těžby hnědého uhlí, vysokého podílu migrace a dalších faktorů.¹⁵²

Následně po vyhnání německého obyvatelstva na území bývalých Sudet proudily vlny volyňských Čechů, Cikánů, ale i Slováků, kteří byli přesídlení z území Maďarska a Rumunska, řeckých uprchlíků a v neposlední řadě také mnoho Čechů, kteří sem mířili z vnitrozemí. Tito lidé logicky neměli a ani nemohli mít vztah k těmto místům, které se jim staly novým domovem. Souvislejší trvalé osídlení tohoto regionu můžeme spatřovat asi od poloviny 60. let.¹⁵³ *„Lokální zdroje pospolitého života zanikly s odchodem původních obyvatel. Ne proto, že to byli právě Němci, ale že byli původní, že tu byli doma*

---

¹⁵¹ JEDERMANN, F. Ztracené dějiny. III. vydání. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. 1991, s. 18

¹⁵² HOUŽVIČKA, V. Sudetoněmecká otázka v názorech a postojích obyvatel českého pohraničí. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 1996, s. 6-7

a věděli, že své zděděné domovy zase předají potomkům.“¹⁵⁴

Avšak co si budeme namlouvat, poválečná situace v Československu a nástup komunismu nebyl k bývalým Sudetám milostivější. Na tomto území zůstalo spoustu zpusťšených památek, které se v současné době za nákladné finance znovu opravují a dávají do původní podoby. Jako příklad si dovolím uvést mnou osobně navštívený zámek Jezeří v Horním Jiřetíně.

Tento zámek po Mnichově v roce 1938 zažil nepěknou éru, jelikož se ocitl v okupované zóně a hned v počátcích této okupace se na zámku zabydlel štáb SS. Ten zde pobyl pouze pár dní, avšak i za tak krátkou dobu stihl zámek zpusťšit. Následně se tedy v říjnu 1938 na zámku ubytovala posádka, která hlídala zajatce. V březnu 1944 byl zámek využit k novému účelu, tentokrát pro vězeňské účely. Pro lepší maskovací schopnosti byl zámek natřen zelenou barvou, aby splýval s okolní přírodou.¹⁵⁵ V období komunismu zámek chátral ještě více. Naštěstí v současné chvíli probíhají nákladné rekonstrukce a zámek je postupně opravován a zpřístupňován veřejnosti. Avšak pohled z tohoto zámku je ještě smutnější, protože z oken zámku je vidět tzv. měsíční krajina v mostecké hnědouhelné pánvi. A mohli bychom jmenovat daleko více zničených a rozpadlých památek, vydrancované krajiny atd. Tak totiž vypadá území bývalých Sudet dnes.

---

¹⁵³ JEDERMANN, F. Ztracené dějiny. III. vydání. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. 1991, s. 29-30

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 44

¹⁵⁵ Jezeří za druhé světové války. [online]. [cit. 23. 3. 2013]. Dostupné z: <<http://www.zamek-jezeri.cz/historie-zamku/jezeri-za-druhe-svetove-valky/>>

5. ZÁVĚR

Práce na této diplomové práci mi mj. také rozšířila obzory v pochopení špatné situace v pohraničí a to zejména v severních Čechách, kde jsem se narodila a kde také žiji. Vysoká míra nezaměstnanosti, sebevražednost, rozvodovost, kriminalita, zhoršený zdravotní stav a v neposlední řadě také podíl Romů v populaci a jejich nedostatečná míra integrace – to vše je ještě neblahým pozůstatkem odsunu a znovuosídlení pohraničí po 2. světové válce. Severní a západní Čechy jsou postiženy nejvíce, jelikož v těchto oblastech byl podíl německy mluvícího obyvatelstva kolem 65% z celkového počtu obyvatel. Tudíž v těchto oblastech tak logicky proběhl odsun a znovuosídlení v největší míře v porovnání s ostatními regiony našeho pohraničí.

Musím také přiznat, že čím hlouběji jsem do dané problematiky této diplomové práce ponořovala, tím více jsem si uvědomovala, že téma je ke zpracování jedné diplomové práci dosti rozsáhlé. Každá kapitola by tedy podle mého odhadu vystačila s přehledem na samostatnou bakalářskou či diplomovou práci. Navíc problematika odsunu obyvatel z českého pohraničí je téma stále živé a aktuální, které se nás dotýká i po mnoha letech. Toto téma je také pro širokou veřejnost stále tématem velice zajímavým, o tom svědčí i množství nadále vydávaných knih, pořadů, dokumentů a filmů. Jsem za to nesmírně ráda a vážím si toho, jelikož historii, navíc tu, která se pojí k našemu státu, je třeba mít neustále na paměti, aby se v budoucnu v žádném případě neopakovalo něco podobného. Myslím si, že by měla být změněna i koncepce dějepisu na základních a středních školách. Mělo by v každém případě dojít k vyššímu počtu hodin týkajících se novodobých dějin, kam jistě spadá i problematika vysídlování obyvatel ze Sudet např. na úkor středověku, kterému se ve školních osnovách věnuje příliš mnoho času. Tato změna by pak přispěla k lepší orientaci a informovanosti obyvatel České republiky.

Ze strany mnoha odpůrců proběhnuvšího odsunu obyvatel ze Sudet zaznívají názory, že Benešovy dekrety jsou příčinou a spouštěcím mechanismem v dané problematice odsunu. Je však třeba znovu i na tomto místě zdůraznit, že Benešovy dekrety nehrály v odsunu žádnou roli. Jelikož však některé z těchto

mnoha dekretů souvisely se státním občanstvím Němců a Maďarů, s konfiskací jejich majetku či se týkaly jejich majetkově právního jednání, je jistě správné, že se tato diplomová práce zabývala i jejich problematikou.

Problematika Sudet a sudetských Němců patří právě k těm nejméně zpracovaným. Období 1938 - 1945 není věnována dostatečná pozornost. Avšak rok 1938 a odsun v letech 1945 - 1946 je zpracován poměrně dobře. Proto je dobře, že stále více historiků začíná o tomto úseku našich dějin hlouběji bádát a psát.

Cílem práce bezesporu bylo představit plány a vývoj masových odsunů obyvatelstva z území Sudet po roce 1938. Mezi tyto odsuny tedy řadíme dva hlavní proudy odsunu a těmi jsou divoký odsun, který probíhal s koncem 2. světové války a následně asi dalších 6 měsíců a dále po Postupimské konferenci proběhnuvší organizovaný odsun, který již byl spořádaný a byl prováděn humánním způsobem a byl samozřejmě již plně pod kontrolou. Myslím si, že tento cíl byl v této diplomové práci splněn. V této diplomové práci jsem se chtěla vyhnout popisným pasážím, které by nám den po dni přibližovaly proběhnuvší odsuny. To se snad také podařilo. Dále jsem si v této diplomové práci kladla za cíl představit a vysvětlit termín Sudety, stručně nastínit vztahy mezi Čechy a Němci a představit nejdůležitější okamžiky, které proběhly ještě před zmíněnými odsuny. Proto se v této práci objevily důležité podkapitoly jako je Mnichovská dohoda a Protektorát Čechy a Morava. Dále se k této práci bezesporu vztahují Benešovy dekrety, proto je i jim v této práci vyhrazeno své místo. Další neméně důležitou podkapitolou je ta, která pojednává o Postupimské konferenci, neboť je důležitým mezníkem mezi divokým odsunem a následným organizovaným. V pořadí čtvrtou kapitolou je pak kapitola s názvem Zmizelé Sudety, jež pojednává o proměně a následcích území Sudet po proběhnuvších odsunech obyvatelstva z těchto částí naší vlasti. Jelikož bydlím v Teplicích, jež byly městem, které spadalo pod vládní obvod Ústí nad Labem v tehdejší říšské župě Sudety, určitě je do jisté míry tato kapitola doprovázena mými emocionálně zbarvenými názory.

Nejpřínosnějšími prameny pro mě bezesporu byly knihy od Tomáše Staňka a dále práce Detlefa Brandese. K lepšímu pochopení a nastínění situace dále také přispěly kromě knižních pramenů, článků a internetových zdrojů, také tehdejší vládní nařízení, zákony a vyhlášky.

Práce má především kompilační charakter a je doprovázena mými vlastními názory k dané problematice. Pro větší autentičnost je zde uvedeno mnoho dobových výroků reálných postav v daném období. V práci jsem se samozřejmě nevyhnula ani některým popisným částem. Tato diplomová práce má standardně úvod, vlastní kapitoly vztahující se k tématu, závěr, resumé a seznam použitých pramenů.

RESUMÉ

Czechs and Germans are the two neighbouring states with the need for good relations. But in the past it was not entirely idyllic coexistence. The most significant minority in the Czech lands was the German minority. The census data from 1921 shows that 23,6% of population of more than 3 million inhabitants of the former Czechoslovakia claimed German nationality. In border areas lived approximately 3.35 million inhabitants and most of them (approx 3.1 million) were Germans. This means that a minority of the former Sudetenland were just paradoxically Czechs. Austria happened to be annexed to Germany in March 1938. Afterwards, in April 1938, the so-called "Karlovy Vary program" is declared in Karlovy Vary during the Sudeten German Party Congress. Then the Sudeten Germans laid a proposal of these requirements to Czechoslovak government. The situation had become dramatic.

British Lord Runciman arrived in Czechoslovakia with the intention to calm the situation. Hitler said he would defend the Sudeten Germans even by force which resulted in uprising of the Sudeten Germans in Sudetenland. Poor relations between these two nations incurred in the period after the Munich Agreement in 1938, when decisions are made "about us without us". On the night from 29th to 30th September 1938 the representatives of the world power signed the Agreement. German troops entered the Czechoslovak territory the following day. In consequence of the Munich Agreement, Czechoslovakia loses its border territory. There is also a large displacement of the population from the Czechoslovak Sudetenland.

Slovakia declared its independence under pressure of Hitler on the 14th of March 1939. On the next day the German Wehrmacht had already been occupying our territory and subsequently Hitler had proclaimed the Protectorate of Bohemia and Moravia, which was to be autonomous but this autonomy existed only as camouflage. Important person is the Reich Protector.

The Deputy Reich Protector Reinhard Heydrich was assassinated on the 27th of May 1942. This act is followed by a period of strong persecution of Czechoslovak population and the worldwide known burn-down of Lidice and Ležáky.

The actual displacements after 1938 are divided into two main phases. The first is the so-called wild transfer, which takes place in the first months after the war. Czechs longed for revenge for all the previous iniquity, so this removal unfortunately accompanied countless atrocities that were committed on the German population displacement.

Chamberlain was the first person with an idea of organized transfer of the German population from the Sudetenland. This idea received a positive response at the Potsdam Conference in 1945. This organized and humane removal then ran from December 1945 until the Soviet and American zones. There were camps formed after the liberation of Czechoslovakia that had become a tool for extrajudicial persecution of unreliable state population. People in these camps were forced to live and work in inhuman living conditions. Over time, fortunately, the situation in the camps is improving and in the years 1946 - 1947 there is a reduction of these forces.

In the years 1940 - 1945 President Beneš issued almost 150 decrees. These decrees emphasizing punishment of some criminals, citizenship of Germans and Hungarians, as well as confiscation and nationalization of assets. None of these decrees, however, include anything about the subsequent expulsion of the Germans.

Finally, it should be noted that the Czech borderland is unfortunately still scarred by the deportation of the German population after the second World War II. Negative effects can be seen in social and economic areas. Topic of the population displacement from the Sudetenland was, is and probably always will be a sensitive issue. However, it is important to constantly remind the past, to learn from mistakes and avoid them in the future.

Prameny

Knihy:

- **ADAMOVIČ, K. MATEJ, P.** České dějiny v datech 1945-1999. Praha: Linde, 2000
- **ARBURG, A. STANĚK, T. (ed.).** Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: Dokumenty z českých archivů. Díl II. Svazek 1. Duben-srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování. 1. vydání. Středokluky: Zdeněk Susa. 2011
- **BRANDES, D.** Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska. 1. vydání. Praha: Prostor. 2002
- **BURIAN, M. KNÍŽEK, A. RAJLICH, J. STEHLÍK, E.** Atentát. Operace Anthropoid 1941-1942. Praha: Ministerstvo obrany ČR - AVIS. 2002
- **DEJMEK, J. KUKLÍK, J. NĚMEČEK, J.** Kauza: Benešovy dekrety: historické kořeny a souvislosti (Tři české hlasy v diskuzi). 1. vydání. Praha: Historický ústav AV ČR, 1999
- **GRONSKÝ, J. HŘEBEJK, J.** Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa I. (1918-1945). UK v Praze: nakladatelství Karolinum. 2004
- **HOUŽVIČKA, V.** Sudetoněmecká otázka v názorech a postojích obyvatel českého pohraničí. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 1996
- **CHURAN, M.** Postupim a Československo. Mýtus a skutečnost. Praha: Libri. 2001
- **JEDERMANN, F.** Ztracené dějiny. III. vydání. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. 1991
- **KOSSERT, A.** Chladná vlast: Historie odsunutých Němců. 1. vydání. Brno: Host. 2011
- **KRYSTLÍK, T.** Zamlčené dějiny. Praha: Alfa Nakladatelství. 2008
- **LIŠKA, V.** Velké záhady protektorátu: a bůh zavřel oči. Praha: Fontána. 2002
- **MAKRLÍK, V.** Češi a Němci. Studie proveditelnosti společných dějin a budoucnosti. Praha: Ideál. 2009
- **MALÝ, K. a kolektiv.** Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3. přepracované vydání. Linde Praha, a.s. 2004

- **NĚMEČEK, J. a kol.** Cesta k dekretům a odsunu Němců. 1.vydání. Praha: Littera Bohemica, s.r.o. ve spolupráci s Baronet, a.s. 2002
- **PESCHKA, O.** Jak to bylo doopravdy mezi Čechy a Němci. 1. vydání. Ústí nad Labem: Paprsky, 2011
- **PETRÁŠ, R.** Menšiny v meziválečném Československu. Právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana. Praha. 2009
- **PITHART, P. PŘÍHODA, P.** Čítanka odsunutých dějin. 1. vydání. Praha: Prago Media News. 1998
- **RÁDL, E.** Válka Čechů s Němci. 2. vydání. Praha: Melantrich. 1993
- **RADVANOVSKEÝ, Z.** Historie okupovaného pohraničí 1938-1945. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně. 1998
- **SPURNÝ, M.** Nejsou jako my. Česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960). Praha: Antikomplex. 2011
- **STANĚK, T.** Odsun Němců z Československa 1945-1947. 1.vydání. Praha: Naše vojsko. 1991
- **STANĚK, T.** Perzekuce 1945: perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu-srpnu 1945. 1. vydání. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. 1996
- **STANĚK, T.** Tábory v českých zemích 1945-1948. 1. vydání. Šenov u Prahy: Tilia. 1996
- **STANĚK, T.** Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. 2005
- Komu sluší omluva: Češi a sudetští Němci (Dokumenty, fakta, svědectví). 1. vydání. Praha: Erika. 1992
- **VACEK, J. KRUTINA, J.** Němci. 1. vydání. Praha: Krutina-Vacek. 2010
- **VESELÝ, Z.** Dějiny českého státu v dokumentech. Praha: Victoria Publishing. 1994
- **VLČEK, E.** Právní dějiny ČSR (1939-1947). 1. vydání. Univerzita Palackého v Olomouci. 2005
- **VOJÁČEK, L. SCHELLE, K. KNOLL, V.** České právní dějiny. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010
- **ZAND, G. HOLÝ, J.** Transfer v kontextu české literatury: vyhnání, odsun = Transfer im Kontext der tschechischen Literatur : Vertreibung, Aussiedlung.

1. vydání. Brno: Host. 2004

- **ZIMMERMANN, V.** Sudetští Němci v nacistickém státě: Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938-1945). Praha: Prostor ve spolupráci s ARGO. 2001

- Češi, Němci, odsun: Diskuze nezávislých historiků. 1. vydání. Praha: Academia. 1990

- Ottův slovník naučný. Díl dvacátýčtvrtý Staroženská – Šyl. Praha: Sdružení pro Ottův slovník naučný Paseka/Argo. 2001

- Masarykův slovník naučný. Díl VI. Praha: Československý kompas. 1932

- Právní aspekty odsunu sudetských Němců. Sborník. 1. vydání. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. 1995

Časopisy:

- **MARTINOVSKÝ, J.** Řešení národnostní otázky. Teplický kurýr, č. 18 (5. 5. 1995)

- **RYCHLÍK, J.** Situace v Protektorátu Čechy a Morava v roce 1939 a na počátku roku 1940 ve zprávách Generálního konzulátu Slovenské republiky v Praze. Český časopis historický. 109/2011. číslo 4.

- **TÓTH, A. STEHLÍK, M. NOVOTNÝ, L.** Národnostní menšiny v ústavněprávním rámci první Československé republiky (1918-1938). Historický obzor. Ročník 22. číslo 11/12. 2001

Internetové zdroje:

- Sudety. [online]. [cit. 12. 1. 2013]. Dostupné z: <http://www.edejiny.cz/sudety/>

- Historie česko-německých vztahů v českých zemích do roku 1918. [online]. [cit. 25. 3. 2013]. Dostupné z: <<http://www.sudetsti-nemci.cz/cs/hist1>> dle KOVTUN, J. Republika v nebezpečném světě. Éra prezidenta Masaryka 1918-35. Praha: Torst. 2005.

- **BROWN, M.** Je „transfer“ pouhým eufemismem pro etnickou čistku? [online]. [cit. 11. 2. 2013]. Dostupné z: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1807/je-transfer-pouhym-eufemismem-pro-etnickou-cistku>>

- **GLOS, G.** Odsun sudetských Němců z pohledu mezinárodního práva. [online]. [cit. 14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=system/files/Odsun_sudetskych_Nemcu_z_pohledu_mezinarodniho_prava-G_Glos.pdf>
- **MATĚJKA, O.** Vysídlení Němců z Československa. [online]. [cit. 27. 2. 2013]. Dostupné z: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/vysidleni-nemcu-z-ceskoslovenska/>>
- **KRÁSNÝ, T.** Krátká poznámka k Benešovým dekretům. [online]. [cit. 15. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.pravnilinka.cz/nazor-advokata/benesovy-dekrety.html>
- **KVAČEK, R. HEYDUK, M.** Československý rok 1938. 2., rozš. a aktualiz. vydání. Praha: Polart. 2011
- **PETRÁČEK, M.** Edvard Beneš: president-velezrádce. [online]. [cit. 12. 2. 2013]. Dostupné z: <www.velezrada-1938.cz>
- [online]. [cit. 7. 2. 2013]. <<http://www.fronta.cz/dokument/lord-runciman-zprava-z-21-zari-1938>>
- **SOVADINA, J.** Karlovarské požadavky (23. – 24. 4. 19938). [online]. [cit. 26. 2. 2013]. Dostupné z: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/karlovarske-pozadavky-23-24-4-1938/>>
- Zrušení Mnichovské dohody. [online]. [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z: <<http://www.fronta.cz/dotaz/zruseni-mnichovske-dohody>>
- Nečas v Bavorsku zopakoval, že ČR lituje křivd z vysídlení Němců. [online]. [cit. 21. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/necas-jako-prvni-cesky-premier-promluvi-pred-bavorskymi-poslanci/904451>
- Jezeří za druhé světové války. [online]. [cit. 23. 3. 2013]. Dostupné z: <<http://www.zamek-jezeri.cz/historie-zamku/jezeri-za-druhe-svetove-valky/>>
- Odsun Němců. [online]. [cit. 27. 3. 2013]. Dostupné z: <<http://www.myjsmetonevzdali.cz/temata/povalecne-usporadani-ceskoslovenska/odsun-nemcu>>

Právní normy:

- Gesetz über die Gliederung der sudetendeutschen Gebiete vom 25. März 1939
- zákon č. 121/1920 Sb. ze dne 29. února 1920

- Vyhláška vlády č. 183/1938 Sb. z. a n. ze dne 23. září 1938, o vstupu státu do
branné pohotovosti (mobilizace)
- Výnos vůdce a říšského kancléře ze 16. března 1939 o Protektorátu Čechy
a Morava č. 75/1939 Sb.
- Vládní nařízení č. 317/1939 Sb.
- Vládní nařízení č. 216/1939 Sb.